Slovenski VESTNIK

Poštni urad 9020 Celovec
Verlagspostamt 9020 Klagenfurt
Izhaja v Celovcu
Erscheinungsort Klagenfurt
Posamezni izvod 3 šilinge
mesečna naročnina 12 šilingov
celoletna naročnina 120 šilingov
P. b. b.

LETNIK XXXV | CELOVEC, PETEK, 7. MAREC 1980 | ŠTEV. 10 (1958)

OBČNI ZBOR SLOVENSKE PROSVETNE ZVEZE:

Tudi kulturno delo

je del boja za narodni obstoj

V dvorani „Aula slovenica", kjer je primerno vzdušje ustvarjala razstava slik in plakatov, ki so pričali o široko razvejani dejavnosti naše osrednje prosvetne organizacije in včlanjenih društev, je v četrtek prejšnji teden potekal občni zbor Slovenske prosvetne zveze. Poleg številnih zastopnikov krajevnih društev in aktivnih prosvetašev iz vseh predelov južne Koroške so se ga udeležili tudi častni gostje, med katerimi so bili generalni konzul SFRJ v Celovcu Milan Šamec, predsednik komisije za stike s tujino pri Zvezi kulturnih organizacij Slovenije Martin Zakonjšek, predstavnik Slovenske prosvetne zveze za Tržaško in Goriško Marko Waltritsch, zastopnik koroške deželne vlade višji vladni svetnik dr. Pavel Apovnik in predsednik Krščanske kulturne zveze v Celovcu Lovro Kaselj.

Občni zbor, ki se je uvodoma spomnil naših umrlih kulturnih delavcev, predvsem skladatelja in harmonizatorja Pavla Kernjaka, čigar slika je visela na pročelju dvorane, je bil povsem v

znamenju delovnega zborovanja ter je potekal v izredno konstruktivnem vzdušju. V dolgi vrsti poročil je tekla beseda o delovanju naše centralne slovenske kulturne organizacije in včlanjenih društev „za porast in utrditev naše skupne slovenske kulturne zavesti in narodne življenjske borbe za obstoj in enakopravnost," kakor je v uvodni besedi naglasil predsednik Valentin Polanšek. Prosvetaši in kulturniki so posebne vrste ljudje — to so idealisti, ki premorejo še vedno toliko ljubezni in predanosti za našo stvar: da se s srcem in umom žrtvujejo za svoj narod. „Kultura je doma v srcu, v poštenju, odprtosti in svobodi tudi preprostega rojaka," je dejal predsednik Polanšek. „V tem stremljenju ga moramo mi kulturniki in prosvetaši bodriti in mu odkrivati skupno srečo, ko doživljamo slovensko kulturno rast."

V nadaljnjih poročilih je bilo govora o dejavnosti in doseženih uspehih, pa tudi o težavah, s katerimi se srečujejo naši kulturni delavci na posameznih področjih aktivnosti. Poudarjeno je bilo, da naše prosvetno delo ni le običajna organizacijska nuja, ampak je to boj za naš narodni obstoj; ta boj pa sloni na načelih humanizma in enakopravnosti. Prav ta miselnost je vodila koroške Slovence tudi tedaj, ko so se uprli fašizmu in v boju proti njegovemu nasilju doprinesli ogromne žrtve. Žal pa se moramo danes, 35 let po zmagi nad fašizmom in 25 let po podpisu avstrijske državne pogodbe, še vedno boriti za osnovne narodne pravice. Vendar so bile naše žrtve prevelike, da bi se odpovedali svoji zemlji, materini besedi in naši kulturi. Zato tudi danes z vztrajnim delom vedno znova dokazujemo našo življenjsko moč in zvestobo do slovenskega naroda in do slovenske kulture, ki je prav tu na Koroškem pognala svoje korenine.

Ne pretiravamo, ko ugotavljamo, da je v tej borbi tudi Slovenska prosvetna zveza prispevala velik del in da bi bil položaj naše narodne skupnosti brez tega prispevka gotovo drugačen. Posebno tehtna je bila vloga SPZ v prvih povojnih letih, ko je kljub številnim težavam vztrajala na sodelovanju z matičnim narodom in nikomur ni dopuščala, da bi pretrgal popkovino do naše narodne celote. Danes so razmere povsem drugačne, saj vendar sodelovanje z ustanovami in društvi v Sloveniji sodi danes v delovne načrte skoraj vseh naših narodnih organizacij in društev, dobro pa se razvija tudi medsebojno sodelovanje med Slovensko prosvetno zvezo in Krščansko kulturno zvezo.

Na te načelne ugotovitve je tajnik Andrej Kokot navezal svoje obširno poročilo, v katerem je navedel ponosne in razveseljive številčne podatke o dejavnosti SPZ in včlanjenih društev (o tem obračunu obširneje poročamo na drugem mestu — op. ured.). Posebej o zborovski dejavnosti je sprego-

(Dalje na 8. strani)

Delegacija ZSO

● PRI KLUBU SOCIALISTIČNIH POSLANCEV NA DUNAJU

Na povabilo Kluba socialističnih poslancev na Dunaju je v sredo 5. marca obiskala štiričlanska delegacija Zveze slovenskih organizacij na Koroškem predsednika kluba dr. Heinza Fischerja. V delegaciji ZSO so bili predsednik dr. Franci Zwitter, podpredsednik Hanzi Ogris, tajnik dipl. inž. Feliks Wieser in član izvršnega odbora dr. Avguštin Malle, medtem ko je bil na drugi strani pri razgovoru navzoč še sekretar kluba dr. Peter Kostelka.

Predsednik kluba dr. Fischer je uvodoma poudaril, da je po razgovoru z vodstvom Narodnega sveta koroških Slovencev smatral za potrebno, da ZSO seznani z vsebino razgovora in zlasti s pogledi sodelovanja v sosvetu. Predsednik ZSO dr. Zwitter se je zahvalil za povabilo in na kratko pojasnil načelne poglede ZSO na zakon o narodnih skupinah in posebej poudaril, da pri vprašanju sodelovanja v sosvetu ne gre za taktiziranje, temveč za načelno utemeljene pomisleke, ki otežkočajo če ne celo onemogočajo udeležbo slovenske manjšine v sosvetu. Dr. Fischer se je vidno trudil, da bi se v tej zavoženi situaciji našel izhod in sprejemljivo možnost sodelovanja.

● IN PRI SZDL SLOVENIJE V LJUBLJANI

Predsednik Republiške konference SZDL Slovenije Mitja Ribičič s sodelavci je v sredo 5. marca sprejel delegacijo Zveze slovenskih organizacij na Koroškem, ki jo je vodil predsednik dr. Franci Zwitter. Predstavniki te osrednje organizacije koroških Slovencev so seznanili sogovornike z glavnimi smermi dejavnosti njihove organizacije v tem letu in posredovali analizo aktualnega političnega položaja na avstrijskem Koroškem.

V razgovoru so poudarili, da je nadaljnja skupna dejavnost obeh osrednjih organizacij koroških Slovencev bistvenega pomena za izboljšanje položaja slovenske narodnostne skupnosti v Avstriji in za uresničitev 7. člena avstrijske državne pogodbe. V tej zvezi so poudarili pomen frontnega delovanja Zveze slovenskih organizacij.

V razpravi o aktualnem položaju slovenske narodnostne skupnosti v Avstriji je bil posebej poudarjen pomen operativnega koledarja, ki sta ga obe osrednji organizaciji predložili avstrijskemu kanclerju Kreiskemu 7. decembra lani, in ki vsebuje konkretne predloge za postopno krepitev zaupanja slovenske narodnostne skupnosti v Avstriji v namere vlade in za izboljšanje njenega položaja v smeri izpolnitve 7. člena državne pogodbe.

Poudarili so, da je uresničevanje delovnega koledarja brez pogojevanja s sodelovanjem v sosvetu merilo dejanske pripravljenosti Avstrije za izpolnjevanje njenih mednarodnih obveznosti na področju manjšinske zaščite.

Sporočilo

O ZDRAVSTVENEM STANJU PREDSEDNIKA SFRJ TITA

Tudi v zadnjih dneh v zdravstvenem stanju jugoslovanskega predsednika Josipa Broza Tita ni prišlo do kakšne bistvene spremembe. Po sporočilih, ki jih dnevno objavlja zdravniški konzilij, sicer določeni znaki kažejo, da se pljučnica umirja, vendar pa je splošno zdravstveno stanje še vedno resno. Zato se tudi nadaljuje intenzivno zdravljenje.

Še nadalje sprejema predsednik Tito iz cele Jugoslavije in iz številnih drugih držav želje za okrevanje. Pri tem vodilni državniki sveta in velik del svetovnega tiska poudarjajo vlogo in pomen Titovega dela tako za razvoj Jugoslavije kakor tudi v širokem mednarodnem prizadevanju za ohranitev miru in za razvoj enakopravnih odnosov med narodi.

ZSO

25 LET

ZVEZA SLOVENSKIH ORGANIZACIJ NA KOROŠKEM

ki je naslednica Osvobodilne fronte in poznejše Demokratične fronte delovnega ljudstva

obhaja letos, v letu 35-letnice zmage nad fašizmom, 25-letnico obstoja.

Ob tej priložnosti vabi na

slavnostno prireditev

ki bo v soboto 29. marca ob 19. uri v Domu glasbe (Konzerthaus) v Celovcu

Spored:

- **slavnostni govor**
- **združeni moški zbori iz Podjune**
- **mlajši mladinski zbor SPD „Danica" iz Šentvida v Podjuni**
- **recitatorska skupina SPZ**
- **tamburaški orkester SPD „Zarja" iz Železne Kaple**

Prisrčno vabljeni!

Sedemdesetletnica

mednarodnega dneva žena

Spominski dnevi ob posebnih obletnicah še zlasti stopajo v središče pozornosti. Tak pomemben dan je tudi letošnji 8. marec — Mednarodni dan žena, kajti letos obhajamo 70-letnico tega borbenega dneva naprednih žena vsega sveta.

Po sedemdesetih letih, ko je bil 8. marec na predlog nemške napredne politične delavke Clare Zetkin proglašen za dan žena, ta dan gotovo še ni izgubil svoje aktualnosti; le še bolj se je zasidral v zavest žena po vsem svetu. Kakor takrat, tako tudi danes še vedno veljajo isti cilji, enaka gesla. Enakopravnost žena ter socialne, gospodarske in politične pravice so si pionirke ženskega boja zadale kot cilj in vsa desetletja so se za dosego tega cilja tudi borile. Mir in svobodeni razvoj za vse se je že takrat glasilo geslo in isto zahtevajo žene vseh kontinentov tudi danes.

Če danes pregledamo in ocenimo dobo teh sedemdesetih let, lahko ugotovimo, da je bilo veliko storjenega, da pa zastavljeni cilji v celoti še dolgo niso doseženi. Uspehe lahko vrednotimo v primerjavi z začetkom poti, ko je bila ženska še brez volilne pravice ter ji je bila zabranjena pot do poklica, do izobrazbe in podobno. Danes lahko ugotovimo, da je bil na teh področjih dosežen velik napredek — čeprav je položaj ženske v posameznih deželah in državah tudi še danes precej različen.

Eno pa je povsod enako: boj žene je boj naroda. Vsaka skupnost in torej tudi vsak narod sestoji iz moških in žensk; demokratično in humano družbo tvorijo enakopravni, svobodni ljudje obeh spolov. Tako moramo gledati tudi vsebino 8. marca, pri tem pa se zavedamo, da bo do popolne uresničitve te vsebine še dolga pot, na kateri bo treba premostiti mnoge težave in ovire.

V tej luči je treba videti današnji svet, ko se nerazviti narodi bojujejo za neodvisnost in za rešitev iz zaostalosti, da bi se uvrstili v veliko skupnost enakopravnih narodov sveta. V tem njihovem boju potrebujejo našo solidarnost in našo podporo.

V tej luči pa tudi slovenske žene na Koroškem razumemo naše naloge, ki nam jih nalaga vsebina 8. marca. V boju za uresničitev dejanske enakopravnosti na celotnem naselitvenem ozemlju moramo podvzeti vse, da dosežemo izpolnitev člena 7 državne pogodbe. S podporo in z aktivnim vključevanjem žensk v politično, kulturno in gospodarsko dejavnost naših organizacij moramo krepiti našo skupno narodno moč. Naš vpliv naj gre tudi v smeri skupnega nastopanja v narodnih vprašanjih, saj nas izkušnje iz preteklosti uče, da je bil boj toliko lažji, kolikor bolj je uspelo združiti sile.

Posebno veliko in odgovorno nalogo imamo ženske na vzgojno-izobraževalnem področju, kjer je slej ko prej treba zastaviti sile v to, da bo imel naš jezik svoje mesto in priznanje tako v družini kakor tudi na igrišču, v šoli in sploh v javnem življenju. Trije zasebni dvojezični otroški vrtci še daleč ne morejo pokriti vseh tozadevnih potreb našega naroda, zato mora naše stremljenje iti za tem, da bo dvojezičnost uvedena tudi v javnih varstvenih in vzgojnih ustanovah. Vzporedno s tem moramo okrepiti naše napore na vseh področjih in v vseh oblikah vzgojnega dela; izobraževanje naj bo kot v preteklosti tudi v bodoče naloga nas vseh.

Pri vsem tem pa je jasno, da delo na narodnem področju ni le naloga žensk ali dolžnost moških — ramo ob rami moramo vsi s skupnimi napori oblikovati bodočnost naše narodne skupnosti.

Demokratični odnosi med narodi, borba za mir in pravice vseh ljudi — to so bila v preteklosti gesla 8. marca. Naj bodo tudi v bodoče naš kožipot, da se končno uresničijo cilji, ki so bili zastavljeni pred sedemdesetimi leti. V tem boju so povezane ženske vsega sveta, ki se morajo poleg tega boriti tudi še za svojo enakopravnost. V podporo tega boja je OZN pred petimi leti proglasila „desetletje ženske" in letos julija meseca bo v Kopenhagenu svetovna ženska konferenca na sredini dekade ocenila dosežke in začrtala smernice za nadaljnji boj.

Milena Gröblacher
predsednica Zveze slovenskih žena

„Vi, ki tukaj vstopate, pustite sleherno upanje zunaj"

Pred celovškim sodiščem se je prejšnji teden v prvi instanci končal proces proti odgovornemu uredniku Slovenskega vestnika Andreju Kokotu, ki ga je sprožila štajerska založba Styria kot izdajateljica lista „Kleine Zeitung". Šlo je za žalitev časti, ki jo je Slovenski vestnik „zagrešil" leta 1978, ko je v zvezi s prvotnim partizanskim spomenikom v Šentrupertu pri Velikovcu zapisal, da je ta spomenik takrat sprožil val nacionalističnih in neonacističnih hujskaških izpadov; posebej je bila omenjena „Kleine Zeitung", ki da je v seriji pod naslovom ‚Die blutige Grenze' „nesramno blatila protifašistični partizanski boj"; in še je bilo zapisano, da je ta gonja dosegla višek z zločinsko razstrelitvijo spomenika.

To je zadostovalo, da so se pri „Kleine Zeitung" čutili užaljene in so tožili naš list. Bilo je več obravnav, zlasti ker je zastopnik zasebnega tožilca skušal upravičenost užaljenosti „Kleine Zeitung" dokazovati s sklicevanjem na preiskave, ki jih je po letu 1945 vodila varnostna direkcija v vprašanju tako imenovanih odvedenih (Verschleppte). Čeprav varnostna direkcija in notranje ministrstvo nista ugodila predlogu po pribavi poizvedovalnega akta, je zastopnik tožilca na zadnji obravnavi predložil fotokopijo tega akta.

Zastopnik Slovenskega vestnika odvetnik dr. Franci Zwitter se je v dokaz resnice skliceval na celotno serijo člankov „Die blutige Grenze", iz katere brez dvoma sledi, da je šlo za nacionalistično in neonacistično hujskanje proti koroškim Slovencem, ki se priznavajo k narodnoosvobodilnemu boju. Opozoril je tudi na izjavo tedanjega deželnega glavarja Ferdinanda Wedeniga, ki je prav tako zelo odločno obsojal takratno hujskanje proti Slovencem (na zborovanju v Rudi je dobesedno dejal: „Eine gewissenlose Clique mit Unterstützung gewisser Presseerzeugnisse versucht durch Veröffentlichung von Begebenheiten an der Grenze in den Tagen des Zusammenbruchs, die aber erst auf ihre Wahrheit untersucht werden müssen, in der Unterkärntner Bevölkerung eine Haßpsychose zu entfachen, in der die niederen Instinkte aufflammen und die Dörfer entzweien sollen. Es sind immer dieselben Leute, die versuchen, mit der ‚blutigen Grenze' die Beziehungen zum südlichen Nachbarn zu trüben und die Befriedungspolitik der Sozialisten zu stören . . ."). Nadalje se je dr. Zwitter skliceval na pisanje lista „Die Neue Zeit", ki je v zvezi z razstrelitvijo spomenika v Šentrupertu dne 11. 9. 1953 zapisal: „Das Attentat ist die Folge einer engstirnigen Hetze, die von denen zu verantworten sein wird, die aus dieser unwürdigen Tat politische Effekte zu erzielen hofften. Angefangen von der ‚Blutigen Grenze' der ‚Kleinen Zeitung' . . ." – „daß die Leute, die durch die Hetze die Verantwortung für eine solche Mißhaltung tragen, leider nicht bestraft werden können. Sie aber sind die wahren Schuldigen . . .". V dokaz, da je bilo predmetno pisanje „Kleine Zeitung" nacionalistično in neonacistično, je branilec obtoženca navedel še citate iz znanstvene publikacije o desničarskem ekstremizmu v Avstriji. In končno je še predlagal, da sodišče pribavi izvid instituta za sodobno zgodovino dunajske univerze o tem, da je vsebina omenjene serije člankov v „Kleine Zeitung" neonacistična.

Sodišče pa je vse te dokaze in predloge kratkomalo odklonilo z utemeljitvijo, da gre za pravno dejansko stanje hujskanja (namreč pisanje v Slovenskem vestniku – op. ured.) in ne za znanstveno karakterizacijo pojma neonacizem; ta pojem pa je po sodnikovem mnenju tako nejasen, da ga tudi institut ne more objektivno opredeliti. Vendar je bilo takšno mnenje sodnika zelo kratkotrajno, kajti po zaključnih izvajanjih obeh pravnih zastopnikov je sodnik po kratki prekinitvi (med katero je očitno prišlo do razsvetljenja) sam opredelil pojem neonacizem, češ da gre pri inkriminiranem očitku nacionalističnega in neonacističnega hujskanja za žalitev in enako pri očitku, da je to hujskanje privedlo do razstrelitve spomenika. Tako je odgovornega urednika Slovenskega vestnika obsodil na 3000 šilingov denarne kazni (v primeru nezmožnosti plačila 15 dni zapora), 1000 šilingov globe tožniku, plačilo sodnih stroškov in objavo obsodbe v nemškem in slovenskem jeziku. Pravni zastopnik obtoženca je proti sodbi vložil priziv.

In še posebna pikanterija ob procesu: zastopnik zasebnega tožilca je menil, da bi moralo javno tožilstvo samo od sebe zasledovati „Kleine Zeitung" po zakonu o nacistih, če bi bilo njeno tedanje pisanje neonacistično hujskanje. Zastopnik obtoženca je na to odgovoril, da je sicer že vedno domneval, da je „Kleine Zeitung" dobila material o preiskavah v zvezi z odvedenimi leta 1945; s predložitvijo kopije tozadevnega akta varnostne direkcije je to zdaj dokazano – torej je tudi razumljivo, da proti njej takrat niso ukrepali, saj jim je bila le v podporo, da bi lahko sprožili zasledovanje bivših partizanov, vendar je takrat tudi varnostna direkcija sama ugotovila, da ni zadostnih vzrokov. V ostalem je dr. Zwitter zastavil vprašanje, kdaj je javno tožilstvo na Koroškem sploh samo od sebe ukrepalo po zakonu o nacistih ali vsaj po zakonu o huiskanju proti manjšinam; po izkušnjah, ki jih ima vsa leta po vojni, je vsekakor opustil ovadbe v takih primerih, ker so bile vse odklonjene. In kdaj je kakšno koroško sodišče izreklo oprostilno sodbo, če je bila iz „določene strani" sprožena proti Slovencem tožba zaradi prekrška po tiskovnem zakonu – in obratno, kdaj je sodišče obsodilo koga iz „določene strani", če je žalitev bila naperiena zoper Slovence? Najboliši primer so prav procesi iz leta 1953, ko je zaradi nezaslišanih obdolžitev slovenskih partizanov in antifašistov prva instanca sicer obsodila krivce, vendar so v drugi instanci vedno našli formalen izgovor, da so jih lahko oprostili. Takih in podobnih primerov se je do danes nabralo lepo število.

Zato je upravičeno dejal edini neprizadeti poslušalec po obravnavi pred celovškim sodiščem: na tej hiši bi moral – kar se tiče odnosa do Slovencev – biti napis iz Dantejevega Pekla „Vi, ki tukaj vstopate, pustite sleherno upanje zunaj". In težko bi bilo zameriti tistemu, ki bi ob takšnih izkušnjah začel zgubljati zaupanje v pravičnost in neodvisnost takih sodišč.

Imenovan nov ljubljanski nadškof

Papež Janez Pavel II. je dosedanjega kanonika stolnega kapitlja v Ljubljani dr. Alojza Šušterja imenoval za novega ljubljanskega nadškofa in metropolita. Dosedanji nadškof in metropolit dr. Jožef Pogačnik, ki je že leta 1977, ko je dopolnil 75 let (kar pomeni po pravilih rimskokatoliške cerkve starostno mejo za opravljanje škofovskih dolžnosti), podal ostavko, pa je bil imenovan za apostolskega administratorja nadškofije.

Novi nadškof Šuštar je več let deloval v tujini, zlasti v Švici, kjer je bil v mestu Chur škofov vikar; hkrati pa je bil tudi tajnik Sveta evropskih škofovskih konferenc. Leta 1977 se je spet vrnil v Ljubljano in bil – kot že povedano – kanonik stolnega kapitlja.

Za poglobitev

gospodarskega sodelovanja med Koroško in Slovenijo

Z namenom, da bi proučili možnosti za razširitev gospodarskega sodelovanja med obema deželama Koroško in Slovenijo oziroma državama Avstrijo in Jugoslavijo, so se prejšnji teden v Ljubljani srečali predstavniki gospodarstva Slovenije in Koroške. Vodji obeh delegacij, podpredsednik Gospodarske zbornice Slovenije dr. Boris Zidarič in vodja koroških gospodarstvenikov dr. Karl Podlipnig, pa sta naglasila željo, naj bi krepitev gospodarskega sodelovanja prispevala tudi k nadaljnjemu razvoju prijateljskih odnosov med sosednjima deželama.

Za koroške gospodarstvenike je bil obisk v Sloveniji zanimiv, saj so jim podrobno tolmačili položaj slovenskega gospodarstva v celoti in še zlasti tistih panog, ki so posebej zainteresirane za poglabljanje sodelovanja s Koroško oziroma z Avstrijo. Pri tem je dr. Zidarič poudaril, da sodelovanje v okviru sejemskih sporazumov kaže, da je mogoče sodelovanje sosednjih dežel koristno razvijati in prispevati k nadaljnjemu napredku sodelujočih podjetij. Opozoril je, da je Jugoslavija že večkrat predlagala, da bi sklenili širši sporazum o obmejnem gospodarskem sodelovanju. Tak sporazum naj bi omogočil ne le večjo blagovno menjavo, temveč zlasti tudi razvoj višjih oblik gospodarskega sodelovanja, predvsem proizvodno sodelovanje in specializacijo, industrijsko tehnično sodelovanje ter skupna vlagajanja podjetij iz obeh držav na obmejnem področju; prav tako pa naj bi se poglobilo sodelovanje obeh gospodarstev na področjih prometa, energetike, turizma, bančništva in sejemskih prireditev.

„Menimo, da bi tak sporazum odprl in razširil možnosti za sodelovanje na vseh področjih, ki so zanimiva za podjetja na obeh straneh meje," je dejal podpredsednik gospodarske zbornice Slovenije dr. Zidarič, ki je v tej zvezi opozoril, da ima Jugoslavija sporazume o obmejnem gospodarskem sodelovanju že s celo vrsto držav.

Vodja koroške delegacije dr. Podlipnig je dejal, da neposredni stiki in pogovori med vodilnimi gospodarstveniki omogočajo boljše medsebojno spoznavanje in tako prispevajo k poglabljanju in krepitvi sodelovanja. V tem smislu je tudi izrazil pričakovanje, da bodo predstavniki slovenskega gospodarstva kmalu, morda že letos jeseni, vrnili obisk koroškim gospodarstvenikom.

Nova podražitev

radia in televizije

S 1. marcem so bile pristojbine za radio in televizijo v Avstriji spet povišane, in sicer skupno od doslej 106 na 114 šilingov mesečno, pri čemer pa je treba upoštevati, da je poleg tega treba plačati še dodatno vsoto za delo, ki ga pri inkasu opravlja pošta, ter za kulturno pospeševanje — tako imenovani „kulturni šiling", ki pa ni v vseh zveznih deželah enako visok (najvišji je na Koroškem).

Na Koroškem so nove pristojbine naslednje: za sam radio mesečno 38 šilingov (od tega dobi pošta 2 šilinga, „kulturni šiling" znaša 4 šilinge, tako da dobi ORF 32 šilingov; za samo televizijo 131 šilingov (pošta 7 šilingov, „kulturni šiling" 10 šilingov, ORF 114 šilingov); kdor pa ima prijavljena oba aparata — radio in televizor — bo odslej plačeval mesečno skupno 137, od katerih bo dobila pošta 9 šilingov in za „kulturni šiling bo odtegnjenih 14 šilingov, tako da bo ORF dejansko dobil 114 šilingov.

Sedanja podražitev pri radiu in televiziji je brez dvoma občutna; posebno bomo to čutili na Koroškem, kjer je bil prav letos povišan tudi tako imenovani „kulturni šiling", tako da je prispevek za pospeševanje kulture ravno na Koroškem najvišji med zveznimi deželami Avstrije. Vendar pa novo podražitev skušajo „opravičiti" s tem, da objavljajo primerjave med prispevki, ki jih za radio in televizijo plačujejo v raznih državah. Po teh računih Avstrijo uvrščajo kljub sedanji podražitvi „šele" na peto mesto; pred njo navajajo Dansko (kjer znaša mesečna pristojbina za radio in televizijo preračunano 153 šilingov), Švedsko (141,50 šil.), Belgijo (140,50 šil.) in Švico (132,30 šil.) za Avstrijo velja nova povprečna pristojbina 123 šilingov, „cenejše" pa so Finska (120,40 šil.), Norveška (115,30 šil.), Zvezna republika Nemčija (93,20 šil.), Irska (87,10 šil.) in Francija (84,80 šil.).

Podražitve pa skušajo pri ORF „olepšati" tudi s tem, da se pri primerjavah z drugimi državami ponašajo s kvaliteto oddaj — vendar to precej diši po samohvali, ki ni vedno objektivno merilo.

Nekateri pač ostanejo nepoboljšljivi

V začetku tega leta smo v našem listu objavili dopis Feliksa Wieserja, občinskega odbornika v Borovljah, ki je zavzel stališče k članku „Hodil po koroški sem deželi", objavljenem v letošnjem koledarju celovške Mohorjeve družbe. Avtor članka je bil Janez Prosen, eden izmed tistih, ki so leta 1945 skupaj s poraženimi nacističnim zločinci pribežali iz Jugoslavije na Koroško in se od tu razkropili po svetu. V koledarju je obudil „spomine" na Koroško in pri tem žaljivo izpadel proti vsem tistim Slovencem, ki so se med vojno borili proti fašističnim okupatorjem. Tovariš Wieser kot bivši partizan je nesramno blatenje narodnoosvobodilnega boja slovenskega naroda v svojem dopisu zavrnil in opozoril na vlogo, ki so jo belogardisti, domobranci in drugi sodelavci italijanskega fašizma oz. nemškega nacizma odigrali med vojno in jo še igrajo v povojni dobi.

To je bilo avtorju omenjenega članka očitno preveč, kajti v „Ameriški Domovini" je objavil „odgovor", o katerem lahko rečemo, da po miselnosti in izrazoslovju nosi vse tiste „odlike", ki so značilne za najbolj zagrizeni in nestrpni del slovenske politične emigracije. Objavo svojega „odgovora" pa je zahteval tudi v našem listu, ker le tedaj bo — kakor s sklicevanjem na ameriško demokracijo(!) skuša izsiljevati — pripravljen verjeti, da se pri Vestniku borimo za enakopravnost in „ljucko" svobodo.

Kljub tej grožnji pamfleta ne bomo objavljali. Junaški boj slovenskih partizanov in žrtve, ki jih je doprinesel naš narod v boju proti fašizmu in njegovim pomagačem, so nam svete in ne dovolimo, da bi jih blatil nekdo, ki se še danes strastno priznava k načelom bojevitega belogardizma in domobranstva. K njegovim ugotovitvam bi omenili le toliko: sodbo o tem, kakšno „častno mesto" gre generalu Rupniku in v kakšni „svetli luči" se kaže škof Rožman, ni treba dajati šele zgodovini — to sodbo sta si izstavila sama že tedaj, ko sta se sončila v družbi nacističnih zločincev (glej sliko), medtem ko se je slovenski narod boril za golo življenje. Več o tem in sploh o slovenski politični emigraciji pa g. Prosen lahko prebere v knjigi „Sramota umira počasi", kjer bo zlasti zvedel tudi za spoznanje, ki ga osvaja čedalje širši krog te emigracije same.

Slika, ki pove več ko vse besede. V ospredju trojica dobrih sodelavcev: vodja domobranstva general Leon Rupnik, škof dr. Gregorij Rožman ter general SS in policije Erwin Roesener v družbi visokih oficirjev nacistične vojske in zločinske SS.

Obračun bogate dejavnosti

Ko je odbor Slovenske prosvetne zveze prejšnji teden na občnem zboru naše osrednje kulturno-prosvetne organizacije polagal obračun o minuli triletni delovni dobi, je lahko z zadovoljstvom poudaril, da je bil v tem obdobju dosežen lep korak naprej: število prireditev je narastlo, uspelo je razviti nove dejavnosti; naše kulturne dosežke in s tem glas o koroških Slovencih ter njihovem delu in boju pa so razne prosvetne skupine ponesle ne le po vsej naši domači zemlji in po ostali Avstriji, ampak tudi po najrazličnejših krajih matične Slovenije in ostale Jugoslavije ter drugih državah vse tja do Kanade in Amerike, kjer je naša pesem zadonela v palači Združenih narodov.

„Tako je našo kulturo, posebno pa našo slovensko koroško narodno pesem spoznalo mnogo ljudi v svetu, z njo pa tudi boj za obstoj naše narodne skupine na Koroškem," je dejal tajnik SPZ Andrej Kokot, ki je v svojem poročilu nanizal dolgo vrsto najrazličnejših prireditev in drugih dejavnosti, izmed katerih jih tukaj moremo navesti le nekaj. Med drugim je imela SPZ 29 centralnih prireditev, med katere spadajo vsakoletna Prešernova proslava, tradicionalni Slovenski ples, gostovanja vrhunskih gledališč iz Slovenije, predstavitve novih slovenskih filmov in druge kulturno-umetniške manifestacije. V tem okviru je omenil tudi veličastno proslavo 70-letnice SPZ, na kateri je bila na sodoben način predstavljena domala vsa naša kulturna dejavnost z 42 nastopajočimi skupinami s skupno več kot 700 sodelujočimi iz Zile, Roža in Podjune — torej res prepričliiv dokaz dominantne vloge SPZ kot naše osrednje kulturne organizacije.

Velik napredek je bil dosežen na dramskem področju, kjer je na prvem mestu brez dvoma treba omeniti Prežihove „Samorastnike", ki z uspelimi uprizoritvami na prostem dobivajo festivalski značaj. Dramska dejavnost pa je tudi sicer doživela porast, saj so društvene igralske skupine v minulem obdobju naštudirale 11 odrskih del ter je z uprizoritvami doma in v meddruštvenih obiskih prišlo do 52 odrskih predstav.

Najmočnejša oblika kulturnega udejstvovanja pa je slej ko prej pevska oz. glasbena dejavnost. V društvih, ki so vključena v SPZ, deluje trenutno 23 pevskih zborov, ki skupno zajemajo več kot 500 pevk in pevcev. Poleg tega deluje 5 tamburaških zborov, 4 instrumentalni ansambli, 7 folklornih skupin (ki prav tako sodelujejo na pevsko-glasbenih prireditvah); v ta okvir pa je treba vključiti tudi Glasbeno šolo, ki jo kot najnovejšo obliko dejavnosti v osmih krajih od Pliberka, Šmihela in Šentvida preko Celovca in Bilčovsa do Sveč, Šentjakoba in Loč obiskuje trenutno okoli 220 otrok.

V minuli dobi je bilo prirejenih 52 pevskih koncertov, 3 samostojni tamburaški koncerti in večje število mešanih prireditev. Meddruštvenih pevskih gostovanj je bilo 53 in 17 folklornih srečanj; v Sloveniji je bilo 65 gostovanj naših zborov in drugih skupin, medtem ko je naše kraje obiskalo 29 skupin iz Slovenije in ostale Jugoslavije ter iz Italije. Posnemajoč tradicionalni „Slovenski ples" v Celovcu, ki bo prihodnje leto že jubilejni trideseti, se plesne in družabne prireditve vrste tudi po društvih in jih je bilo v minuli dobi kar 42. Poleg tega pa je treba omeniti še 146 drugih prireditev, kot so predavanja, seminarji, spominske svečanosti, poučni izleti in podobno.

Svojo dejavnost razvija SPZ tudi na področju kniiževne ustvarjalnosti, kamor sodijo literarni večeri in medsebojni obiski kniiževnikov. Vsakoletno razpošiljanje Koroškega koledarja in kniižne zbirke (samo po tej poti gre med naše ljudi vsako leto skoraj 4000 slovenskih kniig!) je v lanskem letu doživelo zanimivo obogatitev z vključitvijo dveh domačih kniižnih novosti: spominov dr. Petka in dvojezične otroške slikanice Marice Kulnik in Zorke Loiskandl-Weiss, ki predstavlja lep prispevek k mednarodnemu letu otroka. Obetajoča novost na tem področju pa je bilo tudi prvo mednarodno srečanje pisateljev manjšinskih narodov, ki ga je priredila SPZ na Obirskem v sodelovanju s tamkajšnjim prosvetnim društvom.

Med ostalimi dejavnostmi naj bodo omenjeni še fotoklub in likovni krožek, otroška likovna kolonija v Vuzenici, bogata razstavna dejavnost „Aule slovenice" in uspešni začetki tekmovanja za bralne značke. Vsega skupaj se je v minulih treh letih zvrstilo kar 721 najrazličnejših prireditev SPZ in včlanjenih društev, kar je brez dvoma razveseljiv obračun, hkrati pa tudi obveza za bodočnost.

Dejavnost pa se ne odraža samo v prireditvah in nastopih. Ogromno dela in naporov je vloženih tudi v najrazličnejše oblike pomoči, ki jo nudi SPZ včlanjenim društvom pri uresničevanju njihovih načrtov s strokovnimi nasveti in pri nabavi potrebnih rekvizitov, pri vsklajanju in koordinaciii raznih prireditev, pri pripravi in izvedbi gostovanj itd. Še posebej pa velja to za oba velika dosežka naših prosvetašev — izgraditev kulturnega doma na Radišah in tovrstno akcijo v Šentprimožu, ki je tik pred zaključkom. Oba kulturna domova sta sad samopomoči in dokaz naše življenjske volje.

Svoj pestri pregled je tajnik SPZ zaključil z opozorilom na stike in sodelovanje SPZ z drugimi organizacijami pri nas na Koroškem ter v Sloveniji ter poudaril pripravljenost tudi za nadaljnje sodelovanje „s sleherno kulturno in drugo organizacijo, ki se bori za naš narodni obstoj, za ohranitev slovenske kulture na Koroškem in za povezanost z matičnim narodom".

Koroška pesem

izraz naše življenjske volje

Z mogočnim koncertom na Ravnah na Koroškem je bilo minulo soboto zaključeno letošnje 13. tradicionalno pevsko srečanje „Od Pliberka do Traberka", pri katerem je skupno na osmih koncertih (od tega sta bila dva tudi pri nas na Koroškem — v Bilčovsu in Pliberku) sodelovalo okrog 50 pevskih zborov z obeh strani meje. Na zaključnem koncertu, ki ga je obiskalo več kot 2000 poslušalcev, med njimi tudi predstavniki naših prosvetnih organizacij ter številni ljubitelji petja iz naših krajev, se je zvrstilo 19 mešanih in moških pevskih zborov v pestrem sporedu, ki se je ob koncu stopnjeval v skupni nastop več kot 700 pevk in pevcev.

Poleg zborov iz Raven in Prevalj ter iz Dravske in Mislinjske doline so na sobotni prireditvi sodelovali: moški pevski zbor SPD „Edinost" iz Pliberka pod vodstvom Joška Koncilije, moški pevski zbor „Franc Leder Lesičjak" SPD „Edinost" iz Štebna (Janez Petjak), mešani pevski zbor SPD „Srce" iz Dobrle vasi (Albin Krajnc), mešani pevski zbor SPD „Danica" iz Šentvida (Hanzi Kežar), mešani pevski zbor „Rož" iz Šentjakoba v Rožu (Lajko Milisavljevič) in mladinski mešani pevski zbor slovenske gimnazije v Celovcu (prof. Joško Kovačič).

Po uvodnem nastopu združenih moških zborov je vsak izmed 19 sodelujočih zborov zapel po dve pesmi. Za zaključek pa so se na odru zvrstili vsi sodelujoči v skupnem nastopu združenih zborov. Najprej so počastili spomin lani umrlega Pavleta Kernjaka z njegovo „Rož, Podjuna, Zila", kateri je sledil Matije Tomca „Pozdrav Koroški"; s „Koroško budnico" Luke Kramolca, ki so jo združeni zbori zapeli ob spremljavi pihalnega orkestra ravenskih železarjev, pa je manifestativno izzvenela prireditev, posvečena koroški pesmi, ki je izraz naše življenjske volje in nas združuje preko državnih meja.

Pevska revija „Od Pliberka do Traberka" je bila osrednja prireditev letošnjih Vorančevih kulturnih dnevov, ki je tokrat še posebej veljala 30-letnici smrti Prežihovega Voranca in obenem 35-letnici zmage nad fašizmom.

Ljubljanski festival

spet napoveduje bogat spored

Tradicionalni mednarodni poletni festival v Ljubljani bo tudi letos nudil obiskovalcem pester in bogat spored najrazličnejših prireditev. Začel se bo 23. junija z nastopom Slovenske filharmonije ter se potem skoraj brez prekinitve nadaljeval vse do 28. avgusta.

Posebno težišče v okviru festivala bo operni bienale, na katerem bodo v dneh od 24. junija do 1. julija sodelovali operni ansambli iz Ljubljane, Novega Sada, Beograda, Skopja, Osijeka, Reke in Maribora, medtem ko bo en dan posvečen predvajanju opernih filmov. Po nekajdnevni prekinitvi se bo potem prestavila budimpeštanka opereta, kateri bodo sledili do konca avgusta številni tuji in domači izvajalci.

Med glasbenimi prireditvami velja omeniti gostovanja Angleškega komornega orkestra, znamenitega pianista Emila Gilelsa in Londonskega simfoničnega orkestra, od domačih izvajalcev pa nastope Simfoničnega orkestra RTV Ljubljana, flavtistke Irene Grafenauer in organista Huberta Berganta. Na področju folklore obetajo prave užitke ansambel „Kolo" iz Beograda, večer slovenske folklore z izvajalci iz Trsta, Gorice in Rezije, ansambel „Valli" s klasičnimi indijskimi plesi, madžarska folklorna skupina „Duna", večer kolumbijske folklore in drugi.

Organizatorji ljubljanskega festivala so pri pripravah sporeda posebej mislili tudi na najmlajše obiskovalce kulturnih prireditev. Za otroke so namreč predvidene predstave lutkovnega gledališča, in sicer bosta po trikrat na sporedu lutkovni igri „Petelin se sestavi" (z njo je lutkovno gledališče iz Ljubljane lani gostovalo tudi pri nas na Koroškem — op. ured.) ter „Kralj Matjaž in Alenčica".

Izmed ostalih prireditev bi lahko še omenili gostovanje zagrebške Komedije z muziklom „Jalta, Jalta". Predvsem pa je treba še navesti, da bo v času opernega bienala prirejena tudi posebna razstava o slovenski operi. Tako bo Ljubljana torej tudi letos tekom poletnih mesecev nudila izredno bogat spored najrazličnejših kulturno-umetniških prireditev.

Dr. Anton Svetina 10

Prispevki k zgodovini Šentruperta pri Beljaku

Ko je vikar Jožef pl. Aichelberg postal leta 1763 vikar mestne župnije Pliberk v Podjuni, je bil na njegovo mesto postavljen za vikarja v Št. Rupertu Jakob Müller, ki je bil poprej devet let kaplan pri Šmiklavžu v predmestju Beljaka. Ta vikar je šele leta 1767 izstavil reverz o svoji nastavitvi in istočasno sestavil inventar o župnem premoženju, pri čemer je ugotovil, da je župnišče v zelo slabem stanju; ko so zidarji hoteli popraviti stranišče, se je podrla cela stena. Vikar Jakob Müller je bil imenovan leta 1774 za vikarja in škofijskega komisarja pri Šmiklavžu v Beljaku; na njegovo mesto je prišel v Št. Rupert Markus Reauc, ki je dne 14. 2. 1774 izstavil reverzalije o svoji nastavitvi.

V naslednjem bo za župnijo Št. Rupert prikazana tabela o gibanju prebivalstva, ki pa je za to župnijo izpadla zelo skromno:

Letnica	Communicantes	Non communicantes	Skupno	Rojstva	Poroke	Smrti
1667			okoli 1000			
1712			1147			
1746	936	305	1241	31	13	46
1754			1191			
1759	1136	229	1365	52	18	103
1782			1247			

V seznamu za leto 1746 je vikar Nikolaj Weis izkazal med 31 novorojenčki 25 zakonskih in 6 izvenzakonskih otrok, med 46 umrlimi osebami pa 19 odraslih in 27 otrok, kar nam dokazuje pomankljivo zdravstveno zaščito tedanje dobe. Za leto 1759 pa je v tej župniji izkazano dvakrat toliko umrlih oseb kakor je bilo na novo rojenih.

Ko ob koncu analiziramo družbeno-politične, gospodarske, socialne, kulturne in narodnostne prilike v župniji Št. Rupert od 15. do 18. stoletja, pridemo do zaključka, da so bile te prilike slične kot v vseh drugih do sedaj opisanih koroških župnijah, ki so spadale pod jurisdikcijo ljubljanske škofije. Morda je razmerje tlačenega kmeta do graščaka prišlo v tej župniji do vidnejšega izraza, ker se je nahajal v središču te župnije sedež gospostva v gradu Landskron. To se je v našem primeru pokazalo posebno v času reformacije in protireformacije. Ferdo Gestrin opisuje vzroke prestopa plemičev v protestantsko vero takole: „Vse te razmere v cerkvi in njeno veliko bogastvo, zlasti ogromna zemljiška posest, so pri vseh razredih naše družbe povzročile velik odpor. Plemstvo je hotelo povečati svojo gospodarsko moč na račun cerkvene posesti in vrste se primeri prilaščanja cerkvene zemlje, kar olajšujejo patronatske, odvetniške in prezentacijske pravice v njegovih rokah. Ta težnja je bila glavni vzrok, da je poleg borbe proti deželnemu knezu vodil plemstvo v reformacijo." Ta pojev smo lahko zasledili tudi pri lastnikih gradu in gospostva Landskron, članih družine Khevenhüller. Že Krištof, ki je leta 1542 kupil grad Landskron, je prestopil v protestantsko vero, njegov naslednik Jernej je kot protestant odstavljal katoliške vikarje na župnijah beljaškega cerkvenega okrožja in je na njihova mesta postavljal evangeličanske predikante, po njegovi smrti pa je takratni oskrbnik gradu in gospostva Landskron Krištof Schneeweis od podložnikov župne cerkve v Št. Rupertu zahteval, da so prišli na grad delat roboto, kar je bilo v diametralnem nasprotju s cesarskimi privilegiji, ki so ščitili cerkvene ustanove pred samovoljo fevdalcev, imetnikom pravice do odvetništva nad župnijami beljaškega cerkvenega okrožja. Oskrbnik Schneeweiss je, kakor smo videli, večkrat zaprl vhod v župnišče vikarjem, ki niso bili prezentirani od strani lastnika gradu Landskron. Protestantizem pa se je v Št. Rupertu in okolici tudi v dobi protireformacije tako ukoreninil, da je veliko število prebivalstva obdržalo novo vero v ilegali in je tu nastala za časa cesarja Jožefa II. ena prvih in največjih protestantskih župnij na Koroškem.

V narodnostnem pogledu nam listinski dokazi o tem, da so zahtevali od vikarjev župnije Št. Rupert popolno znanje slovenskega jezika, dokazujejo, da je večina prebivalstva te župnije pripadala slovenski narodnosti. To pa nam tudi dokazuje, da je ob koncu 18. stoletja potekala slovensko-nemška jezikovna meja na Koroškem še precej bolj na severu. Beljaški meščan Seidner, ki je bil po priimku sodeč brez dvoma pripadnik nemške narodnosti, je zahteval za župnijo Št. Rupert slovenskega duhovnika.

Kraj Št. Rupert pa je za Slovence pomemben tudi zato, ker je v prvi polovici 19. stoletja tam župnikoval brat našega pesnika Prešerna in je pri njem živela Prešernova mati, ki je tam umrla in je tam pokopana.

(Konec)

Obisk predstave rock-opere Gubec-Beg v Zagrebu - uspela akcija SPZ

Naj že kar na začetku naglasimo: obisk predstave rock-opere Matija Gubec-Beg v Zagrebu, ki ga je preteklo nedeljo organizirala Slovenska prosvetna zveza, je povsem uspel. Prvič že zaradi tega, ker se je udeležencem nudila enkratna priložnost ogledati si nevsakdanjo, oziroma povsem sodobno glasbeno predstavo, drugič pa zategadelj, ker je izlet bil nadvse ugodna ponudba. Tako se je preteklo nedeljo podalo stodevetdeset ljudi z našega ozemlja na pot proti Zagrebu.

Lep dan, ki je bil med potjo, je izletnike spravil v dobro voljo, ki je potem vladala ves dan. Pot je sicer bila naporna, posebno za tiste, ki so potovali preko Ljubelja in so potem morali še na pot v Donjo Stubico, kjer jih je nekoliko nestrpno pričakovala skupina avtobusov, ki je tja pripotovala preko Varaždina. Vtisi, ki so jih izletniki nabrali med potjo in posebno v zgodovinskih krajih kmečkih uporov in v muzeju, so bili enkratni. Večina izletnikov je te kraje videla prvič in verjetno tudi prav na tem izletu podrobneje spoznala zgodovino hrvaško-slovenskih kmečkih uporov.

Pod nakazanimi vtisi in kratki vožnji po Zagrebu, je v koncertni dvorani, ki nudi blizu dvatisoč obiskovalcem prostora, stekla predstava rock-opere „Matija Gubec-Beg". To je bilo enkratno doživetje, ki se v nekaj stavkih da težko opisati. Eno pa je gotovo, vsi, ki so predstavo videli, so bili navdušeni.

Sprva morda zaradi impozantnosti ambienta v katerem se je predstava odvijala. Brez kakršnih koli predsodkov pa je sleherni izmed udeležencev bil navdušen nad predstavo ki je na svojstven, impresiven način prikazovala dogajanje v času kmečkih puntov, zlasti junaštvo Matije Gubca, osrednje osebe predstave. Čeprav je predstava zgrajena na rock-glasbi, katere posebnost je podajanje solističnega petja potom mikrofona in ozvočenja, torej glasno, je poslušalcu dala vtis, da mora tako biti. Posrečena je scena, pravtako tudi tehnična rešitev, ki omogoča potek predstave brez spreminjanja scene. Navdušili so tudi množični nastopi in harmonični prelivi dogajanja od prizora do prizora.

Če ob koncu na kratko povzamemo vtis predstave, potem je leta bil za vsakega zadovoljiv, tako za staro in mlado, kar pomeni da je navdušila vse udeležence kulturnega izleta. Avtorjem rock-opere „Gubec-Beg" – Krajač-Metikoš-Prohaska – je brez dvoma uspelo postaviti na oder moderno glasbeno delo, potom katerega kar najširšim slojem ljudi na posrečen način posredujejo del zgodovine, ko so se kmetje uprli izkoriščanju. Seveda so tu izvajalci, katerim gre vse priznanje in to od solistov, do orkestra in sodelavcem pri masovnih prizorih.

Tako se je dvesto udeležencev kulturnega izleta Slovenske prosvetne zveze na večer z zadovoljstvom vračalo iz Zagreba proti domu. Navmes je tekla beseda o predstavi. Številni udeleženci pa so organizatorje izleta spraševali, kdaj bo Slovenska prosvetna zveza spet organizirala podoben izlet. To pa je tudi že potrdilo, da bo v bodoče treba skrbeti za tako kulturno dejavnost, povezano z izletom oz. ogleda kulturne prireditve.

ZVEZA SLOVENSKIH ŽENA V CELOVCU

vabi na

občni zbor

v soboto 8. marca 1980 ob 13. uri v dijaškem domu SŠD v Celovcu, Tarviser Straße 16.

Občni zbor bo po stari tradiciji ob Mednarodnem dnevu žena, ki bo letos v znamenju 70-letnice praznovanja tega borbenega dneva naprednih žena vsega sveta.

Žene, ki čutite z nami, pridite k našemu praznovanju!

Odbor ZSŽ

ZSO
ZVEZA SLOVENSKIH ORGANIZACIJ NA KOROŠKEM

OSREDNJA PISARNA V CELOVCU

deluje vsak dan od ponedeljka do petka, od 8. do 17. ure. Posebne uradne ure vsak četrtek od 9. do 12. ure pa so namenjene tistim, ki se želijo o raznih problemih pogovoriti s sekretarjem ZSO, **tov. Feliksom Wieserjem**

OKRAJNA PISARNA PLIBERK

posluje vsak torek od 9. do 12. ure. V pisarni bodo:

11. 3. 1980
tov. dipl. inž. Einspieler Franci
gospodarska in kmečka vprašanja

18. 3. 1980
tov. dipl. inž. Feliks Wieser
narodno-politična in gospodarska vprašanja

Slovenji Plajberk

V torek 26. februarja smo spremili k zadnjemu počitku na domače pokopališče Pavla Lausegerja pd. Bošteta iz Podna.

Žalostno so peli zvonovi, ko smo se poslavljali od rajnega pokojnika, ki je nenadoma umrl v 69. letu starosti. Rodil se je v Podnu in tam ostal do svoje smrti. Tudi ko se je poročil leta 1937, si je ženo izbral iz te prelepe doline pod skalnato Vrtačo. V zakonu sta se mu rodila dva otroka — sedanji gospodar in hčerka Marija. Žena mu je umrla pred enim letom. Težko jo je pogrešal, saj sta vodila srečno zakonsko življenje. V zadnji vojni je bil dolga leta na fronti, kar ni ostalo brez posledic za njegovo zdravje.

Po poklicu je bil kmet, ki se je moral močno truditi, da je ohranil svojo kmetijo in preživljal svojo družino. Da bi si „zraven" zaslužil nekaj denarja, je on bil tisti, ki je prvi začel za sosede voziti s traktorjem mleko v Borovlje. Poleg tega je tudi pozimi mnogo let plužil sneg na cestah in vse to za mal denar.

Pavle Lauseger je bil po naravi skromen človek in predan naši skupni stvari za boljše in pravičnejše življenje. Zaradi priljubljenosti pri domačem prebivalstvu je bil tudi izvoljen za občinskega odbornika, kjer je zastopal interese našega ljudstva. Imel je veliko pametnih predlogov, ki so bili realizirani in ki so zelo koristili našemu prebivalstvu. Za pokojnikovega očeta je znano, da je bil soustanovitelj prosvetnega društva Borovlje (leta 1905). Imel pa je tudi „konjička", da je z velikim veseljem igral na harmoniko in s tem razveseljeval sebe in druge. Še par ur pred svojo smrtjo je vzel v roke harmoniko in zagodel „Polje, kdo bo tebe ljubil, ko bom jaz v grobu spal".

Zgubili smo človeka, ki je zelo ljubil svoj rod in katerega izguba nas je vse težko prizadela. O vsem tem je ob odprtem grobu spregovoril v slovo občinski odbornik Feliks Wieser pd. Šašel in se pokojniku prisrčno zahvalil za vse kar je dobrega storil za svoj rod, za občino in za skupnost.

5. Rožanski izobraževalni teden

(OD 10. DO 16. MARCA 1980)

Prireditelji: SPD „Kočna" v Svečah, SPD „Bilka" v Bilčovsu, SPD „Gorjanci" v Kotmari vasi, SPD „Rož" v Šentjakobu v Rožu, KD „Peter Markovič" v Rožeku, SPD v Šentjanžu

S P O R E D :

Nedelja 9. marca
ob 20.00 uri v gostilni Miklavž v Bilčovsu — Otvoritvena prireditev — Študijski oder Beljak: „Kein Platz für Idioten"

Ponedeljek 10. marca
ob 19.30 uri v gostilni Schaunig na Potoku — Dr. Anton Feinig: „Hišna in ledinska imena Potoka in Bilnjovsa"
ob 20.00 uri v društveni dvorani v Šentjakobu — Miha Zablatnik: dokumentacijski film „Selske žrtve"

Torek 11. marca
ob 19.30 uri v gostilni „Mežnar" v Kotmari vasi — Diskusijski večer: „25 let avstrijske državne pogodbe — Zakon o narodnih skupnostih in posledice". Uvodne besede: dvorni svetnik dr. Ralf Unkart

Sreda 12. marca
ob 19.30 uri v Bilčovsu zaprta prireditev: „ORF — slovenska oddaja — ogledalo narodne skupnosti?"

Četrtek 13. marca
ob 19.30 uri v gostilni Miklavž v Bilčovsu — 1.) Predstavitev mladih pisateljev: J. Kuehs, S. Hobel, J. Ferk, M. Domej
2.) „Premišljevanje o dvojezičnosti"

Petek 14. marca
ob 20.00 uri v gostilni „Pri kosi" na Ravnah pri Rožeku Recital: „Oton Župančič"

Sobota 15. marca
ob 14.00 uri v ljudski šoli v Bilčovsu: Otroški popoldan. Forum aktualnih vzgojnih vprašanj — šolski psih. dr. Gert Lach
ob 19.00 uri v gostilni „Pri Adamu" v Svečah — „Boj na požiralniku", film po istoimenski noveli Prežihovega Voranca

Nedelja 16. marca
ob 15.00 uri v ljudski šoli v Kotmari vasi — S pesmijo v pomlad

Prireditve ob 100-letnici Avstrijskega rdečega križa

14. marca bo avstrijski Rdeči križ obhajal visok jubilej — 100-letnico svojega obstoja. 100 let torej avstrijski Rdeči križ služi plemeniti dejavnosti — pomagati ljudem, ki so v stiski.

Ta jubilej bodo ekspoziture koroškega Rdečega križa obhajale 15. marca s takoimenovanim „Dnevom odprtih vrat".

Tega dne bo imelo prebivalstvo Koroške priložnost spoznati oziroma ogledati si dejavnost ustanov Rdečega križa — okrajnih podružnic (Bezirksstellen): Celovec, Feldkirchner Straße 50; Beljak, Dreschnigstr. 10; Spittal, Koschatstr. 22; Šentvid ob Glini, Stiegengasse 8; Volšperk, Reding 359 in Šmohor, Egger Landstraße 359.

Tudi krvodajalski center v celovški bolnišnici (kirurgija, pritličje desno) si bo možno tega dne ogledati. Med 10. in 16. uro bodo posebni vodiči vodili skozi centralo hkrati pa je tudi priložnost za dajanje krvi.

Deželna zveza avstrijskega Rdečega križa vabi koroško prebivalstvo ob „Nnevu odprtih vrat", da ne zamudi te priložnosti. V večjih podružnicah kot na primer v Celovcu in Beljaku bodo izvedene demonstracije obenem pa bodo delili tudi „proizvode" vojaške kuhinje. Poskrbljeno bo tudi za glasbeni okvir, tako bo v Celovcu igrala vojaška godba, v Beljaku pa železničarska kapela. Nadalje bo mesto Beljak podarilo 15. marca Rdečemu križu rešilni avto.

Na vseh okrajnih podružnicah bo na razpolago barvast prospekt, ki prikazuje mnogostransko dejavnost Rdečega križa, dan poprej pa bodo vsa poslopja Rdečega križa okrasili z zastavami.

Po smučinah treh dežel

Smuški tekači treh dežel — Furlanije-Julijske Benečije, Koroške in Slovenije so se v nedeljo pomerili na 25 km dolgi progi, ki je vodila skozi tri dežele s startom v Kranjski gori in ciljem v Sovčah nad Podkloštrom. Tega ljudskega teka na smučeh iz Kranjske gore preko Trbiža v Podklošter se je udeležilo 1700 tekačev.

Nedeljska tekaška prireditev „po smučinah treh dežel" je bil popoln uspeh, ne samo zaradi borbenosti posameznih tekačev, marveč predvsem zaradi tega, ker je prireditev mnogo doprinesla k zbližanju in medsebojnemu razumevanju.

Prireditev kot taka je bila izvedena v treh jezikih. Tudi vabila so bila trojezična. To je seveda predpogoj za enakopraven razvoj in znak dobre volje med enakopravnimi sosedi.

Nedeljski tek je bil prvi te vrste in splošna želja je, da bi se s tem začetim delom nadaljevalo. Najbolj močno so na teku bili zastopani Slovenci z 850 tekači, sledili so jim Italijani in Avstrijci.

Na cilju v Sovčah, kjer so bili tekači sprejeti z godbo, se je zbrala velika množica ljudi med njimi visoki politični predstavniki treh dežel — koroški deželni glavar Leopold Wagner, deželni glavar tržaške regije Antonio Comelli in član IS SRS Franci Razdevšek.

Med prvimi najboljšimi tekači so bili — dva Italijana in Jugoslovan.

Proizvodnja nafte

Čeprav se je veliko govorilo in pisalo o tem, da bodo v približno 20 letih popolnoma usahnile zaloge nafte, so lansko leto proizvajalci te dragocene tekočine načrpali kar za 5 odstotkov več kot leta 1978. In čeprav se je lani proizvodnja tako povečala, se je cena gorivom (bencin in super) občutno podražila in se bo po napovedih še zviševala.

Lansko leto so največ nafte načrpali v Sovjetski zvezi — 585 milijonov ton in tako zadržali 18-odstotni delež v svetovni proizvodnji nafte. Z drugega mesta je Saudska Arabija zrinila ZDA.

V lanskem letu so bile največje proizvajalke nafte (podatki izraženi v milijonih ton in v odstotkih) sledeče države: Sovjetska zveza (585 - 18 %) Saudska Arabija (510 - 15,7 %), ZDA (479 - 17,7 %), Irak (175 - 5,4 %), Perzija (145 - 4,4 %), Kuvajt (130 - 4,0 %), Venezuela (125 - 3,8 %), Nigerija (114 - 3,5 %), Kitajska (108 - 3,3 %), Libija (101 - 3,1 %) itd. Jugoslavija je na 38 mestu (4,1 - 0,1 %). Avstrija pa je še za Jugoslavijo.

Med evropskimi državami je Jugoslavija s proizvodnjo 4,1 milijona ton na leto dokaj nizko na lestvici. V Evropi načrpajo več nafte kot Jugoslavija samo SZ, Velika Britanija, Norveška, Romunija (v svetovnem merilu na 24. mestu) in ZRN.

SREČANJE

bivših dijakov iz internata v Radovljici s profesorjem Žitnikom v ponedeljek 7. aprila 1980 ob 14. uri v hotelu Obir v Železni Kapli.

Ob 35-letnici zmage nad fašizmom in 25-letnici podpisa avstrijske državne pogodbe vabi Zveza slovenskih organizacij ob svoji 25-letnici na

FILMSKI VEČER
(z diskusijo)

- **v soboto 8. marca 1980 ob 19.30 uri pri Pušniku (Wrolich) v Ratenčah pri Ločah**
- **v petek 14. marca 1980 ob 19.30 uri v Kulturnem domu v Dobrli vasi**
- **v soboto 15. marca 1980 ob 19.30 uri v gostilni Steckl v Globasnici**

Film „Ta hiša je moja, pa vendar moja ni" obravnava dogajanja na Koroškem po drugi svetovni vojni (zmaga nad fašizmom, podpis avstrijske državne pogodbe, delovanje koroškega Heimatdiensta, podiranje dvojezičnih napisov v letu 1972 in solidarnostno gibanje)

Po filmu se bomo pogovorili o aktualnih problemih in vprašanjih.

Prisrčno vabljeni!

Slovensko prosvetno društvo Radiše vabi na

KLUBSKI VEČER

v četrtek 13. marca 1980 ob 20. uri v Kulturnem domu na Radišah. ZSO bo predvajala film „Ta hiša je moja, pa vendar moja ni". Po filmu se bomo pogovorili o aktualnih problemih in vprašanjih.

Prisrčno vabljeni!

Slovensko prosvetno društvo „Obir" Obirsko

vabi na enodejanko

„SVETNEČI GAŠPAR"
IN KONCERT
MPZ „ŠENTANELSKI PAVRI"
pod vodstvom Mitje Šipka z Raven

Prireditev bo v soboto 8. marca 1980 ob 20. uri zvečer pri Kovaču. V slučaju, da bi bili gostje z Raven iz kakršnihkoli vzrokov zadržani, bo SPZ iz Celova predvajala barvni film „Na klancu".

Slovensko prosvetno društvo Radiše vabi na igro

„DVA BREGOVA"
(Anton Leskovec — Marjan Belina)

v nedeljo 16. marca 1980 ob 14.30 uri v Kulturnem domu na Radišah. Nastopajo domači igralci, režijo ima Sonja Ban.

Prisrčno vabljeni!

Slovenski športni klub „Obir" vabi na

2. MEDNARODNO PRIREDITEV SMUČARSKIH SKOKOV

v nedeljo 9. marca 1980 ob 11. uri na Obriskem pri Poderšniku. Poleg domačih fantov bodo skakali tudi skakalci iz Zahomca, Kranja, Lokve in s Predmeje.

Prijatelji zimskega športa

prisrčno vabljeni!

Borovlje - kulturnopolitična dejavnost

V nedenljo 24. februarja je naše SPD Borovlje organiziralo v naši društveni sobi pri Bundru „Večer slovenske umetniške besede".

Naš predsednik Andrej Wieser je z velikim veseljem pozdravil zbrane poslušalce, poseben in prisrčen pozdrav pa je veljal kreatorju tega večera Silvu Ovsenku.

Silva Ovsenka poznamo še iz najtežjih časov naše zgodovine, ko so na Koroškem še pokale puške. Zvestobo do koroškega ljudstva pa je ohranil do danes. Večer slovenske umetniške besede, je odlično uspel; kako tudi ne, ko pa ga je izvedel Silvo Ovsenk, ki je znan recitator in je mojstrsko podajal slovensko umetniško besedo. On ni bral kot je to v navadi, marveč je uporabljal umetniško besedo, kot bi jo govoril avtor, na pamet. Na sporedu je imel izbor pesmi, ki so jih ustvarili naši najboljši slovenski pesniki in pisatelji — od Ivana Cankarja in Otona Župančiča pa prek Grudna, Klopčiča, Kajuha in Menarta vse do naših koroških ustvarjalcev, Polanška in Kokota. Mojster recitacije in branja Silvo Ovsenk je s svojim izvajanjem zadivil vse do zadnjega, seveda smo ga nagradili z navdušenim aplavzom. Vsi, ki smo bili na tem večeru, smo uživali in se s ponosom spomnili, da smo pripadniki naroda, ki ima tako velike besedne ustvarjalce, katerih dela so prevedena v mnoge jezike sveta.

V okviru sporeda nas je še posebno povzela Prešernova Zdravljica, ki poudarja dobrososedsko idejo — z globoko humanistično vero v ljudi, ki v srcu dobro mislijo. Čeprav je bila Zdravljica napisana v prvi polovici prejšnjega stoletja, je tako sodobna in prikrojena našemu času, da so v teku prizadevanja, da bi Prešernova Zdravljica postala nova slovenska narodna himna.

Tem potom se zahvaljujemo Slovenski prosvetni zvezi, da je posredovala Silva Ovsenka, ki nas je s svojimi izvajanji v okviru tega večera, neizmerno osrečil.

●

V soboto 29. februarja smo se zbrali v društveni sobi pri Bundru na filmskem večeru, kjer smo si ogledali film „Ta hiša je moja, pa vendar moja ni". Na ta filmski večer, kateremu je sledila diskusija, je vabila Zveza slovenskih organizacij.

Predsednik Zveze slovenskih organizacij dr. Franci Zwitter je ob tej priložnosti orisal zgodovino Zveze slovenskih organizacij, ki letos obhaja 25-letnico svojega obstoja. Povedal je, da ZSO kot naslednica Osvobodilne fronte in poznejše Demokratične fronte delovnega ljudstva izhaja iz narodnoosvobodilnega boja, in da to tradicijo nadaljuje. Letos obhajamo tudi 35-letnico zmage nad fašizmom in 25-letnico podpisa državne pogodbe. To sta pomembni obletnici zlasti za nas koroške Slovence, ki smo se aktivno udejstvovali v NOB in si s tem priborili 7 člen avstrijske državne pogodbe, ki je podlaga za uresničitev pravic, za katere se borimo. ZSO ima plemenito nalogo, da združuje vse Slovence na Koroškem in da se skupno z avstrijskimi demokrati bori za pravično rešitev vprašanja naše narodne skupnosti in za socialne pravice. V diskusiji, ki je sledila in ki je bila zelo konstruktivna, je med drugim prišla do izraza želja, da se prebivalstvu občine Borovlje da možnost gospodarskega razvoja v obliki naselitve kakšnega obrata — a la Brnca, Pliberk, Železna Kapla itn.

Film, ki je prikazoval propad fašistične Nemčije, podpis državne pogodbe, delovanje koroškega Heimatdiensta, podiranje dvojezičnih krajevnih tabel leta 1972 itd., smo sprejeli z velikim zanimanjem, saj je živa dokumentacija razmer v katerih živimo.

V okviru letošnje 35-letnice zmage nad fašizmom obhaja ZSO v soboto 29. marca 25-letnico svojega obstoja s pričetkom ob 19. uri v Domu glasbe v Celovcu. Na to slavnostno prireditev smo vsi prisrčno vabljeni.

Slovensko prosvetno društvo „Borovlje" v Borovljah vabi na film

BOJ NA POŽIRALNIKU
(po Prežihovi noveli)

v nedeljo 16. marca 1980 ob 14.30 uri v gostilni Pri pošti v Borovljah. Film, ki pripoveduje o boju za obstoj malega kmeta, je lepa počastitev Prežihovega Voranca ob tridesetletnici njegove smrti.

Prisrčno vabljeni!

Potovanje v Moskvo

Zveza koroških partizanov v Celovcu organizira od 31. maja do 7. junija 1980 potovanje v Moskvo, Leningrad in Kijev s sledečim sporedom:

1. dan, 31. maja: *Prevoz z avtobusom na ljubljansko letališče, od tam polet z letalom preko Beograda v Moskvo. Hrana v letalu.*

2. in 3. dan, 1. in 2. junija: *Moskva, program predvideva krožni ogled sedem in pol milijonskega mesta z avtobusom: Rdeči trg, Boljšoj teater, Gorkijev prospekt s spomeniki Jurija Dolgorukega, Puškina in Majakovskega. Univerza Lomonosova na Leninovih gorah, s pogledom na olimpijski stadion, obisk v Leninovem mavzoleju, ogled Kremlja z obiskom enega izmed saborov (cerkev). Ogled stalne razstave Sovjetske zveze, ter astronavtske razstave.*

4. dan, 3. junija: *Polet v Leningrad in namestitev v hotelu.*

5. in 6. dan, 4. in 5. junija: *Krožni ogled Leningrada — Severnih Benetk z avtobusom. Videli bomo reko Nevo in številne kanale, Nevski prospekt, Zimski dvorec, Marsovo polje, Smolni, spomenik cesarja Petra I. križarko Auroro in Eremitražo. Obiskali bomo Piskarjevsko spominsko pokopališče, kjer je pokopanih pol milijona Leningrajčanov, ki so od gladu in mraza pomrli za časa nemškega obleganja mesta. Napravili bomo tudi izlet v Petrov dvorec ob Finskem zalivu in si ogledali prekrasen park z neštetimi vodometi.*

7. dan, 6. junija: *Polet v ukrajinsko glavno mesto Kijev. Med bivanjem v Kijevu si bomo ogledali Sofijsko saborno cerkev, remekdelo stare ruske arhitekture. Vladimirsko katedralo, spomenik ukrajinskega pesnika Tarasa Sevčenka, Bogdana Hmeljrickega in še mnogo drugih znamenitosti.*

8. dan, 7. junija: *Vrnitev z letalom preko Beograda v Ljubljano in z avtobusom v Celovec.*

Vse to Vam nudimo za izredno ceno S 8.000.—. V tej ceni je vključeno: Prevozi z avtobusom in letalom, bivanje v hotelih s polnim penzionom, vsi ogledi in vstopnine, ter oskrba vize.

Vabimo vse interesente, da se čimprej javite na naslov: Zveza koroških partiznaov, 9020 Klagenfurt-Celovec, Spitalgasse 12, tel. (0 42 22) 85 2 35, dopoldne tudi tel. (0 42 22) 72 4 35.

Posebno vabimo naše sopotnike po Češki-Poljski, po Jugoslaviji in Madžarski.

Vsak naj oskrbi 4 slike za vizo, nadaljnje informacije dobi vsak potnik po prijavi.

Zadnji rok za prijavo je 2. 4. 1980

KRŠČANSKA KULTURNA ZVEZA V CELOVCU VABI NA OSREDNJI KONCERT

Koroška poje

v nedeljo 9. marca 1980 ob 14.30 uri v Domu glasbe v Celovcu

Nastopajo:

Mešani pevski zbor „Podjuna-Pliberk", moški in otroški zbor iz Libuč, mladinski zbor iz Šmihela, moški zbor „Franc Leder-Lesičjak", SPD „Edinost" iz Štebna, mešani pevski zbor „Peca" iz Globasnice, otroški zbor SKD iz Globasnice, mešani pevski zbor „Gorotan" iz Šmihela, kvintet „Dunajskega krožka", mešani zbor SPD „Srce" iz Dobrle vasi, ansambel „Mladi mi" Zvezne gimnazije za Slovence iz Celovca, mešani pevski zbor „Danica" iz Šentvida v Podjuni, moški pevski zbor SPD „Vinko Poljanec" iz Škocijana, ženski oktet SPD „Obir" z Obirskega, moški pevski zbor SPD „Trta" iz Žitare vasi, folklorna skupina SPD „Srce" iz Dobrle vasi, mešani zbor „Prežihov Voranc" z Raven na Koroškem, mešani zbor „Jakob Petelin-Gallus" iz Celovca, mešani zbor „Lojze Bratuš" iz Gorice, dekliški zbor Zvezne gimnazije za Slovence iz Celovca, mlajši mladinski zbor SPD „Danica" iz Šentvida v Podjuni, mladinski mešani zbor Zvezne gimnazije za Slovence v Celovcu, otroški zbor SPD „Srce" iz Dobrle vasi, pevsko instrumentalna skupina KPD „Drava" iz Žvabeka ter otroški zbor in plazniška dekleta iz Šentlipša

Prisrčno vabljeni!

Vse za varnost

Vsi vemo, da graditelji sodobnih cest in še posebno predorov dajejo velik poudarek varnosti, to se pravi varnostnim napravam, ki skrbijo za vse mogoče eventualnosti (požar, plin in razne nezgode). Da so te naprave drage, ni treba posebej poudarjati.

Čeprav je lansko leto prevozilo Turski cestni predor 2,039.000 vozil, je bila statistična bilanca prometnih nezgod zelo majhna in s tem razveseljiva — v obeh cestnih predorih Katschberg in Tauern je bilo zabeleženih samo 8 nezgod, od teh ena s smrtnim izidom, dve pa z lažjimi poškodbami. Pri skupni dolžini 13,253.500 km (dolžina krat število vozil) je bil v 6,5 km dolgem Turskem cestnem predoru letni povpreček na milijon prevoženih kilometrov 0,2263 nezgod pri katerih so bile poškodovane osebe. Z izjemo enega smrtnega primera (18. avgusta 1979), kjer je prišlo do frontalnega trčenja, je ta bilanca vsekakor razveseljiva.

Za Družbo Turske avto ceste je ta bilanca vsekakor potrdilo, da se je poudarek pri gradnji predora na varnost — izplačal. V predoru je nameščena cela vrsta varnostnih naprav, ki služi optimalni varnosti. Čeprav je naložba v te naprave znašala okrog 620 milijonov šilingov, je bila potrebna, saj je v veliko korist avtomobilistom.

Avtomobilisti, ki plačujejo cestnino naj se pri tem zavedajo, da varnost ni samo nepoplačljiva, marveč da stane tudi mnogo denarja.

Rožek - izlet v Brestanico

V nedeljo 2. marca je Kulturno društvo „Peter Markovič" v Rožeku priredilo izlet v Brestanico v Sloveniji. Namen tega izleta je bil v glavnem, da si rožeški prosvetaši ogledajo freske v brestaniški cerkvi, katere je naslikal akademski slikar Peter Markovič iz Rožeka, umetnik po katerem se imenuje rožeško kulturno društvo.

S ponosom so Rožečani občudovali delo svojega dragega rojaka rožeškega „mavarja", ki je leta 1911 dobil naročilo, da poslika stene te znane cerkve, ki ima priimek „slovenski Lurd".

Čeprav je Markovič poslikal precej cerkva na Koroškem, smo danes — kar moramo ugotoviti z žalostjo v srcu — prisiljeni njegova dela iti občudovat v bližino hrvaške meje. V koroških cerkvah namreč ne najdemo več njegovih fresk, še v domači cerkvi v Rožeku ne.

Vožnja v Brestanico je bila prijetna. Naj še povemo, da se je ta kraj, ki ima okrog 4.500 duš do leta 1953 imenoval Rajhenburg. V Brestanici sta naše izletnike prijazno sprejela tamošnja duhovnika in razlagala baziliko, kjer so freske Petra Markoviča.

Z lepimi vtisi so se rožeški prosvetaši vrnili s tega lepo uspelega izleta obogateni s spoznanjem, da je bil Peter Markovič velik umetnik, na katerega nismo ponosni samo Rožečani, temveč tudi vsi koroški Slovenci.

Čeprav ga starejši ljudje še dobro pomnijo, vemo o njegovih delih zelo malo. Prav zato bi bilo potrebno, nekoliko več zvedeti o njegovih stvaritvah, ki so še prisotna v Sloveniji in celo na Hrvaškem. Da so se rožeški prosvetaši peljali celo tako daleč občudovat Markovičeve freske, je prepričljiv dokaz, da so se resno prijeli dela in to je tudi dober omen, da bo kulturno delo v Rožeku spet zaživelo.

Valentin Polanšek 21

BRATOVSKA JESEN

I. del

Ko so požebrali, pri čemer se je gospodar s svojim raskavim basom s ponavljajočimi se očenaši spomnil ‚vseh tistih, ki umrejo v vojski nagle in neprevidene smrti', se je omizje zganilo in družinski člani so se razšli vsak po svoje. Domen je ujel postrani, kako je naročala gospodinja polglasno Miciji, da bi pregrnila Domnovo postelj v kamri spodaj. Vedel je, da čaka nanj pri hiši vedno sveže postlana postelj. Bil je nekak hišni član te domačije. Tudi zdaj še po tolikih letih tavanja po svetu.

„Pod noč bi pogledal gor k staršem v bajto," je omenil Domen. Samo Mici je čula, kajti gospodinja je odnesla nekaj posode v kuhinjo. Skoraj očitajoče ga je pogledala domača hči. Mija je pomagala v kuhinji in slišalo se je, da tam ropotajo posode. Precej domačo se počuti! ugotavlja Domen.

„Jutri je tudi še čas, dopust je dopust. Je tvoja reč, kakor narediš. Pri nas si lahko vseskozi, če maraš. Ni treba, da bi moral delati kot kdaj."

Gospodarjeve besede so vabile. Bile so mehke. Drugačne kot jih je nosil v spominu na prejšnja leta. Sicer je ravnal Sončar z Domnom vedno pravično, a zbližala se nista.

Sončar in Domen sta posedela nekaj časa sama pri mizi. Kadila sta Domnov cigaretni tobak. Zavoj tobaka in dve škatli cigaret je podaril gospodarju kar pred kosilom. Tudi gospodinji je prinesel malo kave, Miciji pa lično šatulo. Vsi so se razveselili. Domnu pa se je prilegalo, ko se z njim veselijo.

Potem je začel gospodar z drugačnim glasom:

„Pri nekaterih hišal so že bili. Pri nas pa še ne. Gori v planini smo se že srečali nekajkrat. Nekateri domačini so zraven. Ne vem, kaj bo to..."

Domen pretehtava, kako z besedo na dan. Po Marjančinem obvestilu sodi Sončar med okoličane, ki se nočejo nikamor vtikati. Taka oznaka pa je tudi pomenila, da dotični ne vleče na partizansko stran.

„V Kapli sem karbodi čul," je povedal Domen in zamišljeno obmolknil.

„To je bolj nevarna reč kot devetnajstega leta tista ‚prigelbanda'."

Zdajci se je Domnu posvetilo: Ni mu za one iz lesa. Prügelbando pa so osirali Slovencem nenaklonjeni ljudje v takratnih plebiscitnih bojih tiste, malce nespretno prenapete pripadnike za priključitev k SHS. Celo Domnovemu očetu se pretepaški razgrajači niso povsem dopadli: „Več škode naredijo za našo slovensko reč kot koristi. Strah in gostilniški pretepi še nikdar niso zbliževali ljudi. To mora doseči lepa pravična beseda, poštena pesem, zavedno delo in zvesti narodnjak!"

Po končanem plebiscitu pa so menda psovali s ‚prigelbando' marsikateri Kapelčani vsakega rojaka, ki se je držal slovenstva. Po tem premišljevanju je prišel do Jelšnika, ki je nastopal po prvi svetovni vojni kot prenapeti gorečnež za cilje SHS. Baje je premikastil vsakega Kapelčana, ki je spregovoril nemško. Čudno! In zdaj je tega človeka spodnesla zaradi hitlerjanstva partizanska krogla!? Letos spomladi. Zakaj se slovenski človek tako hitro prelevi? Zakaj se obrača v narodnostnem prepričanju kakor petelin na strehi? Kri vendar ni voda! Materinščina ni ukradena reč!...

Domna je strgal iz neprijetnih misli raskavi Sončarjev glas:

„Saj si čul, da so letos kar tri okoliške kmete spravili? To se meni, ne vem..."

Trdo je zmajal z glavo.

„Sicer mi je Jelšnik lani sam zatrjeval, da izseljencev nikdar ne bo nazaj. Oštel sem ga. To ni človeški način. Domačini moramo vendar ostati domačini. Smo ljudje, pa še kristjani! Kam pa bo svet prišel, če bomo tako ravnali, da bomo hudo s hudim vračevali?"

Nekje v Domnu se je vse lomilo. Oddaljeval se je s svojimi mislimi. Bližale so se Marjančinim besedam. Po drugi strani pa je spet priznaval Sončarju gotovo resnico. Razklan je bil, ali naj pride z odkrito besedo na dan ali ne.

„Čuješ, Domen, pes laja, morda pridejo malo na potep raz Prevrje. Veš, da smo pred tednom celo nedeljo popoldne rajali?" se je približevala Mici in se smejala vabljivo. Ko je švistnila skozi vrata v vežo, je rekel Domen gospodarju:

„Cela nevesta je postala, odkar je nisem videl!"

Sončar je zadovoljno pohrkal. Saj je tudi lahko, ker je imel hčerko edinko in še ta postaja prva lepotica vse doline.

Res se je nabralo na Sončarjevi domačiji nekaj ljudi iz soseske. Tudi Domnov oče je prišel. Pa so dedci vrgli karte po stari navadi. Seveda so ‚fizali'. To igro je igral tako Domnov oče kot Sončar najraje. Pri roki je bil tudi Žitnik Pold. Še Domna so vpregli nekaj časa. Spominjal se je, kako se je gospodar včasih kisal, kadar ga je hlapec obral za kak šiling. Hlapcu Domnu pa se je zdelo dobro, je vsaj prihodjo nedeljo dalje posedal v pivniški druščini med vreščavimi dečvami. Tokrat mu ni bilo do

DR. HERBERT GASSNER

Gradiščanski Hrvati v preteklosti in sedanjosti

(Nadaljevanje iz zadnje številke)

— Avstrijska obveza, po kateri morajo biti v okrajih s hrvaškim prebivalstvom topografske oznake in krajevni napisi razen v nemščini tudi v hrvaščini, do sedaj sploh ni bila izpolnjena. Celo v čisto hrvaških krajih do sedaj ni bil postavljen niti en sam dvojezični krajevni napis. Sarkastično to lahko izrazimo tudi takole: nemškošovinističen napad na krajevne napise kot na Koroškem se na Gradiščanskem do sedaj sploh ni mogel razširiti, ker tu še nikoli niso poskušali postaviti dvojezične krajevne napise; in to vpričo dejstva, da so v sosednji Madžarski in Jugoslaviji dvojezični napisi že dolgo časa samo po sebi umevni!

— Določilo 2. odstavka člena 7 državne pogodbe o „proporcionalnem številu lastnih srednjih šol“ je flagrantno kršeno. Kaj takega kot „Zvezna gimnazija za Hrvate“ — analogno z Zvezno gimnazijo za Slovence v Celovcu — ne obstaja, to je za nas gradiščanske Hrvate žal le pobožna želja! Pomanjkanje posebne gimnazije za hrvaško mladino in s tem povzročeno hudo kršitev državne pogodbe vodilni politiki v deželi in zvezi opravičujejo s smešnimi in prav predirnimi „utemeljitvami“, na primer da so Hrvati na celem Gradiščanskem preveč razkropljeni. Celo uvedbi hrvaščine kot fakultativnega predmeta na gimnazijah delajo velike težave — tako prošnjo mora vložiti 24 dijakov, medtem ko za uvedbo starogrškega jezika zadostuje prošnja petih dijakov!

Na zvezni gimnaziji v Železnem to izgleda tako: pouk hrvaščine in dobro kvalificiran profesor zanj sicer sta, ampak le na višji stopnji in le kot prosti predmet dve uri tedensko, in to vedno popoldne! Materni jezik ima torej slabši položaj kot drugi živi tuji jezik (francoščina ali ruščina), kajti pouk tega je pet ur tedensko, in to samoumevno večinoma dopoldne! Poleg tega je šola zelo slabo preskrbljena s šolskimi knjigami v hrvaščini, kar tudi nasprotuje duhu državne pogodbe!

— Možnost pouka v materinščini je eden od najpomembnejših dejavnikov za ohranitev manjšine. Ravno kar se tiče te občutljive točke, se člen 7 neprestano krši in s tem kar najbolj in nepopravljivo škodi manjšini! V letih po podpisu državne pogodbe je bil pouk v hrvaščini stalno zoževan in ima od leta 1962 status fakultativnega predmeta na glavnih in srednjih šolah, ki se ga kot žive in mrtve tuje jezike poučuje dve uri tedensko. V praksi v nekaterih hrvaških vaseh celo v štirirazrednih ljudskih šolah hrvaščina ni več učni jezik, ampak se jo poučuje „tako mimogrede“ večinoma le še tri ure tedensko. Čeprav v državni pogodbi otroški vrtci niso izrecno omenjeni, spada dvojezičnost v njih seveda tudi pod dosledno in obsežno manjšinsko zaščito. Tudi na tem področju, ki je za nadaljnji obstoj hrvaške narodne skupine zelo pomembno, izgleda žalostno, kajti dvojezičnost skoraj nikjer ni resnično zagotovljena.

— Končno hrvaške organizacije ne dobijo pravičnega deleža pri razdelitvi sredstev, namenjenih za pospeševanje kulturne dejavnosti, ampak v najboljšem primeru miloščino in alibi subvencije. Edino, kar materialno nekako podpirajo, so hrvaške tamburaške skupine, in to predvsem zaradi koristi močno razvijajočega se turizma.

Etnični pluralizem, ki tačas na Gradiščanskem še obstaja, je zaradi neizpolnjevanja člena 7 državne pogodbe kar najbolj ogrožen.

● ASIMILACIJA IN ASIMILANTI

Ko je prišla Gradiščanska od Madžarske k Avstriji, je bila revna, skoraj izključno agrarno strukturirana dežela brez omembe vredne industrije. Zaradi premajhnega števila kvalificiranih, dobro plačanih delovnih mest v svoji deželi so se bili številni Gradiščani prisiljeni izseliti in si ustvariti novo eksistenco v tujini, predvsem v ZDA. Ta val izseljevanja zaradi socioekonomskih razlogov je močno prizadel tudi hrvaško narodno skupino: številne hrvaške družine so za vedno zapustile svoje male domače občine in se naselile predvsem v severovzhodnem delu ZDA, kjer so se njihovi potomci hitro asimilirali. Tako je prišlo do občutne izgube substance hrvaške narodne skupine na Gradiščanskem, do pravega „puščanja krvi“.

Gradiščanska je tudi danes „strukturno šibko področje“ — kot recimo tudi Mühlviertel, Waldviertel ali tudi južnokoroški prostor — zato je tačas več kot 25.000 Gradiščanov prisiljenih iskati delo na Dunaju, predvsem v gradbeništvu. Težave takega „vozaštva“ naj tu na kratko opišem: mož se v ponedeljek večinoma ob pol petih zjutraj odpelje na Dunaj, kjer dela ves teden do petka popoldne, torej leta in leta ne more živeti pravega družinskega in zakonskega življenja, vzdrževanje dveh stanovanj predstavlja zanj tudi precejšno denarno obremenitev, zraven pridejo še stroški za vožnjo in zaradi pomanjkljive prometne infrastrukture utrudljive vsakotedenske vožnje na delovno mesto. Delež vozačev med zaposlenim hrvaškim prebivalstvom je dokazano izredno visok, ker skoraj vsi hrvaški kraji na srednjem in južnem Gradiščanskem ležijo v izrazito strukturno šibkih regijah in so zato prisiljeni, da producirajo „zdomce v lastni deželi“. Mnogi Hrvati, ki so se naveličali težke „usode vozača“, so se odločili, da svojim domačim krajem za vedno obrnejo hrbet in se dokončno naselijo na Dunaju. Danes po cenitvah živi na Dunaju okoli 15.000 gradiščanskih Hrvatov — asimilacijskemu pritisku so mnogo, mnogo močneje izpostavljeni kot njihovi sorodniki, ki so ostali na vasi! Številne etnosociološke raziskave in preiskave so jasno pokazale, da je za pripadnike manjšine v mestnih gosto naseljenih področjih mnogo težje kot v preglednem vaškem področju, da ohranijo in gojijo podedovano narodnost.

„Vozaštvo“ iz gospodarsko zaostalih področij Gradiščanske na Dunaj, deloma pa tudi v Gradec, torej objektivno povečuje asimilacijo. Nadaljnji objektivni dejavniki pri asimilaciji je ravno v zadnjih letih skokovito povečanje števila mešanih zakonov: po izkušnjah se v takih družinah govori le nemško, in otroci dobijo le od starih staršev, dokler ti živijo, skromen in izredno pičel hrvaški besedni zaklad, kar je nedvomno obžalovanja vredno. Vendar pa ne obstajajo samo objektivni razlogi, ki podpirajo in pospešujejo asimilacijo, ampak tudi številni subjektivni.

1. leto | Győr, subota 1. januara 1910. | 1. broj

NAŠE NOVINE

Družtveni, gospodarski i zabavni list.

DR. ŠTEFAN PINEZIĆ

Naš program.

Uredníštj i njegovi pomagači.

Leta 1910 so gradiščanski Hrvati dobili svoj prvi tedenski list — NAŠE NOVINE — ki jih je izdajal njihov največji pesnik Martin Meršič-Miloradič.

Za razliko od Koroške na Gradiščanskem ne obstaja posebna nemškošovinistična hujskaška organizacija kot recimo „Koroški Heimatdienst“, ampak le neorganizirani nemški šovinisti in „včerajšnji“, in sicer v obeh velikih strankah. To se lahko pojasni z zgodovinskimi razlogi, kajti tako Nemci kot njihovi hrvaški sosedje so bili v monarhiji na Madžarskem nacionalno ostro zatirani, in sicer v vsakem pogledu.

Kar da hrvaški narodni skupini največ opraviti, so t. i. „asimilanti“ v lastnih vrstah z njihovim voditeljem, bivšim socialističnim državnozborskim poslancem Fritzem Robakom na čelu. Te „asimilante“ moremo primerjati s t. i. „vindišarji“ na Koroškem: so sicer po rodu Hrvati in na vsak način obvladajo hrvaščino, vedejo se pa slabše kot najhujši nemškonacionalni šovinisti. Gradiščansko hrvaščino stalno difamirajo kot „manjvredno, zastarelo in nekoristno kmečko narečje“, ki „modernega človeka, ki se socialno vzpenja“, le ovira pri tem, „da v življenju kaj doseže“ in „naredi kariero“. Izrecno odobravajo zdaj že petindvajsetletno neizpolnjevanje člena 7 in mu pritrjujejo. Pri ugotavljanju manjšin so na plakatih in letakih pozivali hrvaško prebivalstvo, da naj se ga brezpogojno udeleži in navede „nemško“, naj torej zataji lastno narodnost! Hrvaški akademski klub (HAK) ima v načrtu, da sestavi lastno dokumentacijo, v kateri naj bi bile zajete vse sovražne javne izjave teh asimilantov o hrvaški narodnosti. Saj je znano dejstvo, da Avstrija sploh ne izpolnjuje svojih dolžnosti iz 5. odstavka člena 7 (in tudi ne tistih iz člena 9 o odstranitvi vseh sledov nacizma!). Asimilanti, ki delujejo proti manjšini in kot zaželeni cilj navajajo njeno popolno „ponemčenje“, lahko svoje dejavnosti, ki nasprotujejo državni pogodbi, neovirano razvijajo; še več, skupino asimilantov z Robakon na čelu pitajo z letnimi subvencijami Zveznega ministrstva za pouk in umetnost, narodno zavedne organizacije gradiščanskih Hrvatov pa finančno „izsušujejo“ in jim odrekajo potrebno pomoč na tem področju, ter jih hočejo odpraviti s smešnimi „drobtinicami“.

Nadalje gre asimilantom za to, da bi postavili zid med narodno manjšino in matičnim narodom v Jugoslaviji; v ta namen so uporabili celo že zastraševalne ukrepe — Hrvatsko kulturno društvo oz. njegovo predsedstvo so javno obtožili celo „veleizdaje domovine“ in ga s tem skušali v gradiščanski javnosti diskreditirati. Ta obrekovalna gonja pa je kmalu propadla zaradi svoje očitne nesmiselnosti in zlobnosti. V preteklih letih so se odnosi med uradno Gradiščansko in Socialistično republiko Hrvaško odločno izboljšali — obstaja celo poseben uradni „kulturni sporazum“ med deželama, v katerem je hrvaška manjšina označena kot „most medsebojnega razumevanja“ in kot „važen dejavnik kulturnega in znanstvenega sodelovanja med deželama“! Medsebojni odnosi se neprestano razvijajo, gradijo in poglabljajo, pri čemer naj bi v prihodnjih letih poleg kulturnega močneje pospeševali tudi gospodarsko sodelovanje.

(Se nadaljuje)

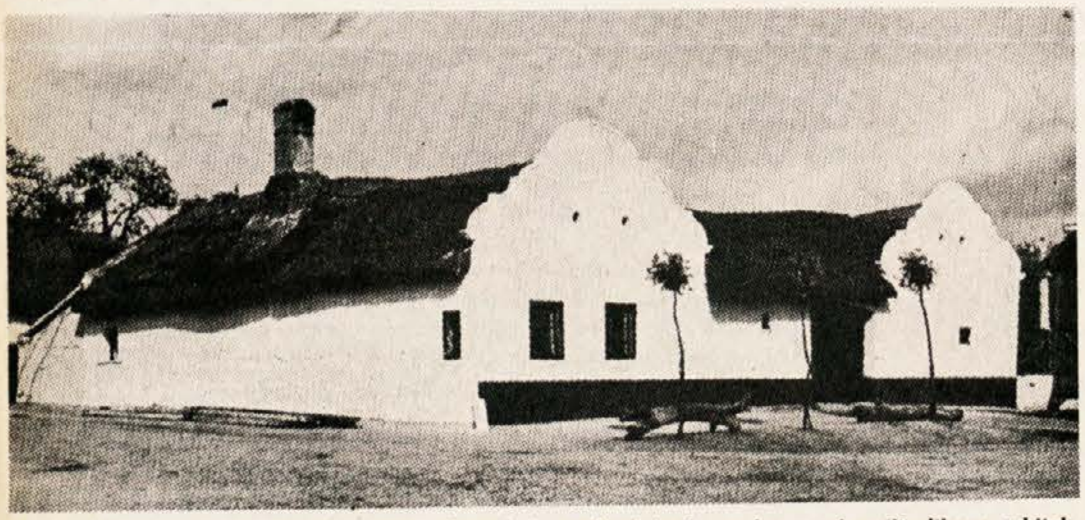

Svoje domove so gradiščanski Hrvati obnovili in modernizirali, vendar so ohranili njihove arhitektonske svojstvenosti, tako da predstavljajo zanimivo obogatitev njihovih vasi.

---

igre. Kar oddahnil se je, ko je prišla še sosedova Micka, ki je bila znana ‚fizovka' pri Sončarjevi mizi.

Razgledal se je po izbi in opazil v kotu pri peči — (saj se mu vendar ne sanja) — Minko!

Vroče in ledeno ga je pretreslo in bušnilo rdeče v obraz. Pomel si je oči. Podrgal lica. Vstal je. Spet sedel. Ponovno se dvignil. Minka je ostala pri peči ... Držala je v rokah kitaro in z Micijo sta začeli peti mehko tujo pesem. Pa se mu ni zdela tako tuja. Ni bila slovenska. Tudi nemška ne. Bila je ukrajinska pesem! Joj, to pesem je čul zunaj nekje med ruskimi domačini v zaledju fronte. Da. Seveda jo je čul!

Zdaj je vstal in se približal Minki in Miciji. Pa kako revno je bila Minka obuta in oblečena: prevelike ponošene visoke čevlje na stopalih, ohlapno bluzo na mladem životu. Lasje so zaviti v zatilniku v svitek ...

Ne, to ni Minka! Pa kod je ... kdo je? Zakaj se mi zdi tako podobna Minki?

Ko sta prenehali s pesmijo, je Mici predstavila Domna kot domačega. ‚Minko' pa je predstavila:

„Janja, ki je zdaj pri Vrečku!“

Janja je vstala in dala Domnu roko. V mešanici ukrajinščine in slovenščine je začela pripovedovati, kod je in zakaj je tukaj — in da pozna Domnovega brata in ve, kdo je on. Domen se je zmedel. Potem je Ukrajinka na vsem lepem dejala:

„Vrečkova gospodinja želi, da prideš gor. Pa lahko kar z menoj greš. Bi maral iti z menoj?“

Joj, spet je vsula vanj same Minkine poglede!

„Janja, ste vi, kako je čudno ... mislim, kako ste nekomu podobni ...“

Mici je videla, da Domen gleda Ukrajinko drugače kot njo. Mija pa je žarela nekaj korakov stran. Kaj se je dogajalo v njenem srcu? Obe sta slutili, da je Janja zmotila Domna.

Pri priči sta jo zavila Janja in Domen po ukrajinsko. Mici in Mija sta strmeli. Četudi je Domen popopral svojo ukrajinščino močno s slovenščino, sta si marsikaj povedala z Janjo. Onidve sta ujeli, da je povedala Janja: Po najhitrejši poti bo sporočila Domnovemu bratu Matevžu, da je tukaj. Kako bo vesel, ker je pripovedoval že toliko o njem. Brat Matevž je v velikih skrbeh zaradi tebe. Tudi to ga skrbi, da se ne bi izgubil na zgrešeni poti. Da ne bi padel od krogle vojakov, ki se prav tako borijo proti germanskemu krvniku za svobodo kot tukajšnji slovenski partizani.

Ker sta sedla Domen in Janja na drugo stran krušne peči, sta uvideli Mici in Mija, da sta naenkrat odveč. Obe sta se znašli v mučni zadregi. Skušali sta zapeti nekaj slovenskih pesmi, pa nista prišli preko enoglasja. Kitaro je znala Janja prijeti čisto drugače.

Ker so se kvartači gosti glasno poglabljali v svoje govoričenje, sta si odkrivala Domen in Janja misli, skrbi, želje in poglede v zamaknjenosti presenečenja.

„Tudi to mi je izdal tvoj brat Matevž, da sem podobna nekomu ...“ je dahnila čez čas in gledala globoko v Domnove oči.

„Pa ni povedal, komu?“ je hitro ušlo Domnovim ustom.

„Ni. Ali ti veš?“

Zdaj se je začudil, kaj da ga tika ukrajinska lepotica kar na vsem lepem, kot bi se poznala že davno.

„Domen, ali ti veš, komu?“ je prigovarjala.

„Moji ljubici!“

„Jaz pa nisem tvoja ljubica. Pa tudi nočem biti tvoja ljubica, ker ...“ zataknilo se ji je. Zraven pa je gledala proseče vanj, kot da samo od njega more priti rešitev za njeno notranjo zagato.

Domen se je nasmehnil. Je že iztaknil, kako mora pogledati dekle, da se čisto zmede.

„Tvoja nočem biti zato, ker si germanski vojnik!“

Zraven pa sta ji pribežali lični ročici na njegove roke.

„Saj nisem vojak. Sem samo človek. Prav tako kot je moj brat Matevž.“

„Ne ti služiš tistim, proti katerim se bori tvoj brat.“

„Jaz sem prisiljen vojak v nemški uniformi.“

„Ti se boriš proti mojim ljudem, ti pomagaš tistim, ki so poteptali mojo zemljo, ki rušijo naše vasi in naša ukrajinska mesta, ki pobijajo naše ljudi, ti si moj sovražnik ...“

V trenutku so ji solze zalile oči. Zraven pa ga je stiskala in suvala po sklenjenih rokah.

„Jaz nisem tvoj sovražnik. Jaz sem Slovenec. Jaz sem Slovan. Mi vsi smo slovanski bratje.“

„Potem pa spremeni svoje početje!“

„Kako misliš to? Kaj naj?“

„Če si svojega brata Matevža brat, moraš sam vedeti, kaj moraš storiti zdaj kot nemški vojaški dopustnik.“

Ako je bil vseskozi doslej njen glas mil, je otrpnel zdaj mrzlo. Janjine roke so počasi kot mrtvoude zdrknile z njegovih rok.

Zdaj ni vedel, kako in kaj. Zaradi navzočih v izbi ni mogel govoriti odkrito, četudi bi ga najbrž nihče ne čul. Ni si bil na jasnem, kako more govoriti Ukrajinka tako zaupno o njegovem bratu Matevžu, ki ga že ni videl več nad osemnajst mesecev. Veselilo ga je, ker je govorila Janja tako navdušeno o Matevžu. Zato jo je skušal pomiriti:

„Saj bo še čas, da govoriva o tem. V prihodnjih dneh enkrat se dobiva gotovo še na samem!“

(Dalje prihodnjič)

11. Koroški kulturni dnevi v Celovcu

Melanija MIKEŠ:

Razvijanje dvojezičnosti v predšolskih ustanovah

(S posebnim ozirom na prakso v Vojvodini)

Dvojezičnost v predšolskih ustanovah se vedno razvija v odvisnosti od posebnih pogojev v družbeni skupnosti in narave medjezičnih stikov. Zato prihaja do odločitev za različne oblike pedagoškega usmerjanja dvojezične aktivnosti v otroških vrtcih. Vendar pa ostajajo skupne osnove, ki so uporabne v vseh družbenih strukturah evropskega tipa civilizacije. Te skupne osnove so izšle iz prakse in psiholingvističnih, sociolingvističnih in podobnih raziskav, ki že desetletja potekajo v raznih deželah širom po svetu, pa tudi pri nas.

1.

Pod dvojezično vzgojo in šolanjem ne razumemo samo vzgojno- izobraževalnega procesa, med katerim se oba jezika izmenično uporabljata, ampak celo vrsto oblik dvojezične pedagoške aktivnosti, kot so: šolanje v maternem jeziku v družbenih okoljih, kjer je materni jezik šolarjev jezik etnične manjšine; šolanje v enem jeziku na nižji stopnji in postopno prehajanje na šolanje v drugem jeziku na višji stopnji; šolanje v materinščini in učenje jezika okolice v okviru obveznega ali fakultativnega pouka itd.

Da bi pri razvijanju dvojezičnosti dosegli dobre rezultate, mora program dvojezične vzgoje in izobraževanja zajemati daljše časovno obdobje, tj., z dvojezično vzgojo in izobraževanjem je treba začeti že v predšolskih ustanovah (Titone, 1972). Narava pedagoških aktivnosti, ki se jih uporablja v otroških vrtcih, in način, kako je v vrtcih običajno organiziran vzgojno-izobraževalni proces, tudi govore v prid priporočil, da je treba dvojezičnost razvijati že v predšolskih ustanovah.

Rezultati psiho- in sociolingvističnih raziskav nas vodijo k zaključku, da istočasno učenje dveh ali več jezikov od najzgodnejšega otroštva ali učenje še enega ali več jezikov v zgodnjem otroštvu ne škoduje duševnemu razvoju otroka in ne pušča nobenih škodljivih posledic v razvoju osebnosti. Če se v duševnem razvoju dvojezičnega otroka pojavijo motnje ali če pride do kakšnih konfliktov v razvoju njegove osebnosti, je treba vzroke iskati v pogojih, v katerih otrok pridobiva ali je že pridobil dvojezičnost.

Vedno več priložnosti imamo, da se poučimo o rezultatih raziskav, ki govore o prednostih pridobivanja in razvijanja dvojezičnosti v ranem otroštvu.

Obstaja znanstveno utemeljeno mnenje, ki so ga potrdile tudi nekatere empirične raziskave, da pri dvojezičnih otrocih ne velja predpostavka, da je govor predšolskega otroka formiran samo objektivno. Ko se dvojezični otrok prvič sreča z možnostjo dvojnega poimenovanja predmeta, se začenja ločevanje predmeta od imena. Od predmeta odtujena beseda lahko postane predmet otrokove posebne pozornosti. Kot povod za to lahko služijo jezikovne težave, ki nanje otrok zadeva na poti obvladanja govorjenja v dveh jezikih. Na ta način se dvojezičnost lahko smatra kot dejavnik, ki pri otroku pospešuje pojavljanje in razvoj sposobnosti za objektivizacijo besed in govora nasploh. Če ta zaključek prenesemo na področje razvoja mišljenja, bi lahko rekli, da s tem, da je dvojezičnost dejavnik, ki pri otroku izziva razvoj sposobnosti za objektivizacijo besed in govora sploh, posebno deluje tudi na pojav zgodnejše izgube najvažnejše karakteristike nominalnega realizma, tj. neločljive povezanosti predmeta z njegovim imenom (Imedadze, 1960; Göncz, 1977).

Obstajajo tudi nevropsihološki razlogi, ki govorijo v prid zgodnje dvojezičnosti. Lenebergov klinični pristop, Penfildova hipoteza, ki temelji na nevrokirurški praksi, in Gleesovi eksperimenti navajajo na to, da plastičnost človeških možganov, ki je časovno omejena, v zgodnjem otroštvu omogoča osvojitev več vrst kot enega jezika. Zato je to plastičnost treba pravočasno izkoristiti, tj. drugi jezik se mora začeti učiti, dokler se ta plastičnost še ni zmanjšala (Titone, 1977).

Psiholingvistika nas uči, da ima vsak otrok prirojene mehanizme, s katerimi odkriva slovnična pravila jezika, ki se ga uči kot prvi ali materin jezik. Nekateri psiholingvisti so raziskovali, če otrok predšolske starosti še lahko aktivira te mehanizme, kadar se uči kakega drugega jezika. Raziskave so pokazale, da ta možnost obstaja, zato se razvijanje dvojezičnosti v predšolskih ustanovah lahko odvija kot spontan proces, če se zagotovijo potrebni pogoji (Imedadze, 1977).

Nekatere raziskave, predvsem Lambertova, so pokazale tudi to, da lahko razvijanje zgodnje dvojezičnosti prispeva k doseganju boljših uspehov pri nekaterih šolskih predmetih (Titone, 1977). Mnogo pomembnejša pa je ugotovitev o pozitivnih učinkih razvijanja dvojezičnosti v procesu socializacije otrok v etnično in jezikovno mešanih vzgojnih skupinah. Na osnovi opazovanja in testiranja smo ugotovili, da vzporedno z doseganjem dvojezičnosti raste tudi število govornih interakcij med otroki, s tem pa se veča tudi njihova sociabilnost (Mikeš, Tallman, Göncz, 1971).

2.

Razvijanje dvojezičnosti v predšolskih ustanovah Vojvodine je treba gledati kot eno od variant jugoslovanskega modela razvijanja individualne dvojezičnosti, ki je zasnovano na načelu skupne vzgoje otrok in mladine različnih narodnosti. Pod pojmom skupne vzgoje otrok in mladine različnih narodnosti se ne razume, vendar pa tudi ne izključuje, skupne prisotnosti otrok in mladine različnih narodnosti v samem učnem procesu. Ob opredelitvi za etnično-jezikovno mešane vzgojne skupine ali proti njim pridejo do izraza prizadevanja za uporabo spoznanj, do katerih so prišle raziskave o razvoju govora pri otrocih ter o naravi in vrstah dvojezičnosti. Predvsem se upošteva struktura določenega dvojezičnega družbenega okolja, stropnja dvojezičnosti posameznikov, ki sestavljajo vzgojno skupino, kot tudi pedagoške implikacije, ki izhajajo iz strukturalnih danosti določenih jezikov v stiku.

V vojvodinskih otroških vrtcih se dvojezičnost razvija preko govornih navad v materinščini kot jeziku vzgojno-izobraževalnega jezika, in v nematernem jeziku, z vnašanjem elementov tega jezika v vzgojnoizobraževalni proces. Na osnovi navodil programa vzgojno-izobraževalne dejavnosti v ustanovah za predšolsko vzgojo in izobraževanje je najsmotrnejši način pouka nematerinega jezika oziroma jezika okolice vsak dan 15 minut v okviru raznih opravil. Poleg tega mora biti enkrat tedensko ta pouk v okviru posebnega opravila, 30 minut dolgo. Tak pouk poteka v večini otroških vrtcev. Vendar pa niso redki primeri, da tak pouk poteka vsak drugi dan po 20—30 minut.

To obliko dvojezične pedagoške aktivnosti se uporablja v glavnem v etnično in jezikovno homogenih vzgojnih skupinah. Pogosto se v isti zgradbi nahajajo različne etnično-jezikovne skupine in se v času prostih opravil otroci iz dveh različnih skupin združijo. To vodi do oblikovanja spontanih manjših skupin po nekaj otrok različne narodnosti in različnega maternega jezika. V teh skupinicah se spontano in intenzivneje razvija dvojezičnost.

V okoljih, kjer za tak tip intenziviranja dvojezičnosti ni objektivnih danosti, se v vzgojno-izobraževalnem procesu do maksimuma uporablja oblika igre. Na ta način se krepi motivacija otrok za učenje nematernega jezika, ki ima poleg izobraževalnega tudi vzgojni značaj.

Kjer obstajajo možnosti in etnično-jezikovna struktura otroškega vrtca nudi stvarne pogoje, se omogoča, da se spontana dvojezičnost, začeta v igri na ulici ali na dvorišču ali v kakšni drugi obliki druženja, pedagoško usmerja na isti način ter se otrok ne ločuje v etnično homogene skupine, ampak se oblikujejo etnično-jezikovno mešane vzgojne skupine. V takih skupinah ves vzgojno-izobraževalni proces poteka v obeh jezikih.

Vzgojitelje, ki delajo v takih skupinah, se opozori na to, da se pri organizaciji dela, ki se običajno odvija v manjših skupinah, izogibajo oblikovanju etnično-jezikovno homogenih skupinic, razen v primerih, ko ima dejavnost za cilj razvijanje govornih navad v maternem jeziku. Pri mlajših predšolskih otrocih se upošteva to, da otroci jezik povezujejo z osebo, zato se vzgojitelji menjajo glede na to, v katerem jeziku se dejavnosti izvajajo. Znano je, da se otroci, ki se v družinskem krogu istočasno učijo dveh jezikov, navadijo, da se na očeta obračajo v enem jeziku, na mamo pa v drugem. S povezavo uporabe jezika na sogovornika se zmanjšuje možnost mešanja dveh jezikovnih sistemov, zato se nematernega jezika oz. jezika okolja hitreje učijo in razvijajo govorne navade koordiniranje dvojezičnosti, ki po mnenju nekaterih raziskovalcev v razmerju do drugih tipov individualne dvojezičnosti ugodneje vpliva na otrokov kognitivni razvoj. Ravno tako se zmanjšuje možnost vpletanja enega jezikovnega sistema v drugega, če je uporaba jezika vezana na kraj, na katerem se govorna interakcija odvija, zato je priporočljivo, da tam, kjer ni kadrovskih možnosti za zamenjavo vzgojiteljev glede na jezik, izpolni vsaj ta pogoj.

Tam, kjer obstajajo možnosti za vezanje jezika na osebo, se zamenjava vzgojiteljev glede na jezik, v katerem se odvija pedagoška dejavnost, uporablja tudi v starejših vzgojnih skupinah. Vendar se tega načela ne upošteva do te mere, da bi omejil spontano komuniciranje otrok različnih narodnosti, ker je pozitivno razmerje med motivacijo in uporabo jezika, ki nastaja v takšnem komunicirnaju, veliko važnejše za razvijanje dvojezičnosti in trajnejše deluje, medtem ko je mešanje dveh jezikov prehoden pojav. Na splošno vzeto je mešanje dveh jezikov v določenih fazah učenja nematernega jezika samo dokaz za to, da ima otrok aktiven odnos do jezika, ki se ga uči, s tem da si ustvarja svojo interpretacijo tega jezikovnega sistema. Z nadaljnjim napredovanjem pri učenju jezika otrok stalno popravlja in izpopolnjuje svoje prejšnje interpretacije.

Razvijanje dvojezičnosti se dobro vključuje v splošni program vzgojno-izobraževalne dejavnosti v otroških vrtcih, ker so razvijanje govornih navad, bogatenje besedišča in kulturnega govora tako ali tako sestavni del tega programa. Vsebina pedagoške aktivnosti se ne zmanjšuje, ampak se bogati z novimi oblikami in novo kvaliteto. Naj gre za vnašanje elementov jezika okolja ali za popolno dvojezično aktivnost, posebni del programa samo usklaja s splošnim programom. Pri razvijanju govornih navad nematernega jezika se črpa snov iz gradiva, ki je zaobseženo v likovni, glasbeni in telesni vzgoji, kot tudi v osnovah iz spoznavanja narave in družbe ter matematike. Program se prilagaja v tem smislu, da se teme grupirajo v skladu z metodičnimi enotami pouka nematernega jezika.

V vzgojnih skupinah mešanega sestava se del gradiva na vseh področjih obdeluje v enem, del pa v drugem jeziku. V etnično-jezikovno homogenih skupinah se del gradiva iz glasbene, likovne, telesne vzgoje obdeluje v nematerinem jeziku, ostalo gradivo pa v materinščini.

3.

S psiholingvističnega vidika učenje nematernega jezika pogojujejo predvsem struktura maternega jezika učenca oziroma možnosti vpletanja maternega jezika, ki izhajajo iz medsebojnih razlik in podobnosti maternega in nematernega jezika. Kadar razmišljamo v okvirih vojvodinske prakse, je beseda o razlikah in podobnosti med madžarskim in srbohrvaškim jezikom, med slovaškim in srbohrvaškim, med romunskim in srbohrvaškim, ter med rusinskim in srbohrvaškim jezikom. Oziraje se na te podobnosti in razlike se programirajo metodične enote; pazi se na to, da je avdiovizualnost maksimalno zastopana, da se uporabljajo elementi igre do te mere, da je proces učenja čim mani podoben šolskemu pouku, da se jezik uči tudi s posredovanjem likovne in glasbene vzgoje in da se vsi ugodni trenutki dnevnega programa v otroškem vrtcu izkoristijo za pridobivanje govornih navad v nematernem jeziku.

Omenili smo že, da je mešanje dveh jezikov predvsem prehoden pojav. Zato se pri načrtovanju gradiva temu pojavu ne posveča preveč pozornosti, ampak se težišča postavlja na pozitivni transfer, tj. na elemente materinščine, ki pomagajo pri učenju nematernega jezika. S primerjanjem sistema maternega in nematernega jezika se maksimalno izkorišča podobnosti v strukturah materinščine in nematernega jezika. Tako npr. prve metodične enote v načrtu vzgojno-izobraževalnega dela za razvoj govorjenja madžarščine kot nematernega jezika (v starejši skupini otrok v vrtcih, v katerih vzgojno-izobraževalna dejavnost poteka v srbohrvaščini) vsebujejo besede, katerih glasovna struktura se povsem vklaplja v sistem maternega, tj. srbohrvaškega jezika. Nekatere so tako po pomenu kot po obliki skoraj identične z besedami maternega jezika. Na ta način otroci zelo hitro dobijo občutek o sorodnosti jezika, ki se ga učijo, in se prosto poslužujejo novega koda (Pravilnik, 1973).

Drugo načelo, zasnovano na primerjanju oz. kontrastivnosti maternega in nematernega jezika, zahteva, da se pri načrtovanju metodičnih enot strogo skrbi za postopno dodajanje kontrastivnih elementov. Tako npr. v že omenjenem programu prvi dve metodični enoti vsebujeta en sam kontrastivni element: odsotnost kopule v stavku s samostalniškim predikatom. V tretji metodični enoti se pojavlja kot nov kontrastivni element določeni člen, v četrti pa samostalnik v sklonu, s katerim se — za razliko od materinščine — izraža krajevno razmerje brez predloga.

Uporaba načina avdiovizualnosti se v otroških vrtcih bistveno razlikuje od uporabe avdiovizualnih sredstev v jezikovnih laboratorijih. Medtem ko je v slednjih poudarek na individualizaciji pouka in uporabi sodobnih tehničnih sredstev, se v otroških vrtcih avdiovizualnost vgrajuje v že obstoječe oblike obveznih in prostih dejavnosti, pa tudi v otroške didaktične igre, izkoriščujoč naravne ambiente ali improvizirajoč oz. si utirajoč naravne ambiente v učilnici, kot recimo improviziranje trgovine z mešanim blagom ob obdelavi metodične enote „Deček prodaja čokolado“, ali improviziranje frizerskega salona ob obdelavi metodične enote „Deklica češe lutko“. Metodična enota „Zima“ se obdeluje na šolskem dvorišču, ko pada sneg.

„Med obvezno dejavnostjo demonstriramo v naravnem okolju in s pomočjo naravnih predmetov ali igračk. Flanelograf, risbe, diapozitive in druga avdiovizualna sredstva moramo uporabiti šele ob utrjevanju gradiva“ (Pravilnik, 1973).

(Dalje v naslednji številki)

radio - televizija

JUGOSLAVIJA

PETEK, 7. 3.: 8.55 TV v šoli — 17.00 Poročila — 17.05 Turno smučanje — 17.15 Iz zgodbe v zgodbo — 17.30 Družina Lesniewskich, mladinska nadaljevanka — 17.55 Domači ansambli: Beneški fantje — 18.25 Mozaik — 18.30 Obzornik — 18.40 Od refleksa do logike — 19.10 Risanka — 19.15 Cikcak — 19.26 Zrno do zrna — 19.30 Dnevnik — 19.55 Propagandna oddaja — 20.00 Glasbena oddaja — 20.55 Propagandna oddaja — 21.00 Tigrove brigade, serijski film — 21.50 V znamenju — 22.05 Nonči kino: Zimski otroci, danski film.

SOBOTA, 8. 3.: 8.00 Poročila — 8.05 Jakec in čarobna lučka — 8.20 Z besedo in sliko: Avstralske pravljice — 8.35 Vrlec na obisku — 8.50 Svetilnik — 9.20 Pisani svet — 9.55 Oberstaufen: Veleslalom za moške, prenos — 11.00 London je moj, TV nadaljevanka — 11.50 Dokumentarna oddaja — 12.25 Oberstaufen: Veleslalom za moške, prenos — 13.30 Pot do pravične in spodbudne delitve — 13.45 Poročila — 17.00 Državno košarkarsko prvenstvo — 18.30 Naš kraj — 18.45 Glasbena oddaja — 19.10 Risanka — 19.15 Cikcak — 19.26 Zrno do zrna — 19.30 Dnevnik — 19.55 Propagandna oddaja — 20.00 Vzpon Madsa Andersena, TV nadaljevanka — 20.50 Propagandna oddaja — 20.55 Igrani film.

NEDELJA, 9. 3.: 9.00 Poročila — 9.05 Za nedeljsko dobro jutro: Zapisi za mlade — 9.40 Življenje na zemlji, dokumentarni film — 10.35 Ljubezen pri enajstih — 11.35 Kažipot — 11.55 Mozaik — 12.00 Ljudje in zemlja — 13.00 Jugoslavija, dober dan — 13.35 Poročila — Potopljena mesta, dokumentarna serija — Razvoj popularne glasbe — Poročila — Nedeljski otroci, poljski film — 16.55 Hokej Jugoslavija : Avstrija — 19.10 Risanka — 19.15 Cikcak — 19.26 Zrno do zrna — 19.30 Dnevnik — 19.55 Propagandna oddaja — 20.00 Vroči veter — 20.55 Propagandna oddaja — 21.00 Tunis — 21.30 V znamenju — 21.45 Risanka — 21.50 Glasbeni album — 22.05 Športni pregled.

PONEDELJEK, 10. 3.: 9.25 Cortina: Slalom za moške, prenos — 11.25 Cortina: Slalom za moške, prenos — 15.20 Kmetijska oddaja — 16.20 Propagandna oddaja — 16.25 Slalom za moške, posnetek iz Cortine — 17.25 Poročila — 17.30 Minigodci v glasbeni deželi, otroška serija — 17.45 Mala čudesa velike prirode — 18.00 Za zdravega, srečnega otroka — 18.30 Mozaik — 18.35 Obzornik — 18.45 Zdravo mladi — 19.15 Risanka — 19.20 Cikcak — 19.26 Zrno do zrna — 19.30 Dnevnik — 19.55 Propagandna oddaja — 20.00 Langrisheve, angleška TV drama — 21.45 Propagandna oddaja — 21.50 V znamenju — 22.05 Koliko se med seboj poznamo.

TOREK, 11. 3.: 9.25 Cortina: Veleslalom za moške — 13.25 Cortina: Veleslalom za moške — 14.15 Šolska TV — 15.10 Slalom za ženske, posnetek iz Saalbacha — 16.10 Veleslalom za moške, posnetek iz Cortine — 17.10 Poročila — 17.15 Jakec in čarobna lučka, otroška serija — 17.30 Pustolovščina — 18.00 Glasba narodov (Tahiti, I. del) — 18.30 Obzornik — 18.40 V boju in obnovi — 19.10 Risanka — 19.15 Cikcak — 19.26 Zrno do zrna — 19.30 Dnevnik — 19.55 Propagandna oddaja — 20.00 Mednarodna obzorja: EGS in Jugoslavija — 20.50 Propagandna oddaja — 20.55 Grozdi mojega vinograda — 21.45 V znamenju — 22.00 Dan, ki ga ni bilo.

SREDA, 12. 3.: 9.35 TV v šoli — 16.15 Veleslalom za ženske, posnetek iz Saalbacha — 17.15 Poročila — 17.20 Z besedo in sliko: avstralske pravljice — 17.35 Tisoč let bizantinskega cesarstva — 18.05 Od vsakega jutra raste dan: ženski pevski zbor Gabrovke — 18.35 Mozaik — 18.40 Obzornik — 18.55 Ne prezrite — 19.10 Risanka — 19.15 Cikcak — 19.26 Od zrna do zrna — 19.30 Dnevnik — 19.55 Propagandna oddaja — 20.00 Film tedna: Konjarna, madžarski film — 21.35 Propagandna oddaja — 21.40 625 — 22.20 V znamenju — 22.35 Svetovno prvenstvo v umetnostnem drsanju.

ČETRTEK, 13. 3.: 9.25 Saalbach: Veleslalom za moške, penos — 11.55 Saalbach: Veleslalom za moške, prenos — 13.45 Šolska TV — 14.40 Veleslalom za moške, posnetek iz Saalbacha — 15.25 Nogomet Partizan : Vardar — 17.25 Poročila — 17.30 Življenje na Zemlji — 18.25 Mozaik — 18.30 Obzornik — 18.40 Svetilnik — 19.10 Risanka — 19.15 Cikcak — 19.24 Zrno do zrna — 19.30 Dnevnik — 19.55 Propagandna oddaja — 20.00 Studio 2 — 22.00 Propagandna oddaja — 22.05 V znamenju.

SLOVENSKE ODDAJE RADIA CELOVEC

PETEK, 7. 3.: 9.15 R. Vouk: Tehnični pripomočki doma (šolska radijska oddaja za šolarje od 1. do 5. šolske stopnje) — 14.10 Koroški obzornik — Iz kulturnega življenja: Koroški kulturni dnevi.

SOBOTA, 8. 3.: 9.45 Od pesmi do pesmi — od srca do srca.

NEDELJA, 9. 3.: 7.05 Duhovni nagovor — Naj pesmica naša darilo vam bo.

PONEDELJEK, 10. 3.: 14.10 Koroški obzornik, šport „Koroška poje“ (posnetki koncerta 9. 3. 80).

TOREK, 11. 3.: 9.30 Domače pesmi in viže — 14.10 Koroški obzornik — Rdeče, rumeno, zeleno — Slovenska popevka.

SREDA, 12. 3.: 14.10 Koroški obzornik — Minute z ansamblom „Zvonko Ortan“ iz Prevalj — Ljubezenska lirika Andreja Kokota.

ČETRTEK, 13. 3.: 14.10 Koroški obzornik — Mladinska oddaja: Kraljevska igra.

Tudi kulturno delo...

(Nadaljevanje s 1. strani)

voril centralni pevovodja SPZ Hanzi Kežar, ki je zlasti opozoril na pomanjkanje zborovodskega kadra, vendar je poudaril, da moramo kljub temu biti optimisti, „saj nas je prav naša slovenska narodna in tudi borbena pesem spremljala v najtežjih časih naše zgodovine, zato jo bomo kljub težavam ohranjali tudi v bodoče, kajti potom nje izražamo našo slovensko kulturo na Koroškem". Problematiko naše odrske dejavnosti je nakazal Marjan Srienc, ki je z ozirom na bodoči centralni kulturni dom v Celovcu menil, da moramo pravočasno imeti na skrbi poleg razumljive kvantitete tudi potrebno kvaliteto, to pomeni, da moramo poleg gojitve dramskega amaterizma misliti tudi na polpoklicno gledališko dejavnost. Razveseljiv razvoj na področju glasbenega izobraževanja naše mladine je nakazal Joško Hudl v svojem poročilu o glasbeni šoli kot „najmlajši" panogi prosvetne dejavnosti med koroškimi Slovenci. Vendar pa je bilo v diskusiji prav v zvezi s tem področjem kritično ugotovljeno, da deželna vlada, ki sicer za glasbeno dejavnost namenja vsako leto na desetine milijonov šilingov, za tozadevne potrebe koroških Slovencev ne kaže nobenega razumevanja. Končno je mag. Marija Malle-Wieser obrazložila še delovanje Slovenske študijske knjižnice v Celovcu ter društvenih knjižnic v posameznih krajih in potujoče knjižnice; iz njenih izvajanj bi kot posebno razveseljiv izluščili podatek, da šteje fond centralne knjižnice že okoli 25.000 knjig ter okoli 500 revij in časopisov — kar pa seveda nam vsem nalaga dolžnost, da temu ogromnemu zakladu utremo pot do bralca.

Krog poročil je zaključil predsednik Nadzornega odbora dr. Franci Zwitter, ki je izrekel priznanje in zahvalo vsem odbornikom in funkcionarjem ter krajevnim prosvetašem za njihovo požrtvovalno delo in dosežene uspehe. Njegove pobude, ki jih je dal glede poglobitve stikov med centralo in krajevnimi društvi, glede vsakoletne centralne pevske prireditve in predvsem v zvezi z bodočim kulturnim domom v Celovcu, pa so bile tudi že uvod v diskusijo. Pri obravnavanju načrtov in potreb za bodoče delo je bilo poudarjeno, da živi slovenska beseda in s tem slovenski človek tam, kjer deluje prosvetno društvo. To delovanje pa je posebno težavno na obrobju našega naselitvenega ozemlja, kjer je naš človek zato še bolj izpostavljen pritiskom in nevarnosti raznarodovanja. Zato bi morali tudi v te kraje bolj pogosto ponesti slovensko besedo, našo pesem in kulturo. Slovenski prosvetni zvezi pa je bilo izrečeno priznanje tudi za to, da pomaga ohranjati in gojiti tradicije narodnoosvobodilnega boja in žrtev fašizma, ker samo tem se imamo zahvaliti, da danes lahko narodno delujemo in kulturno ustvarjamo.

S kratkimi pozdravnimi besedami in željami za uspešno nadaljnje delo so se pridružili tudi gostje. Zastopnik deželne vlade dr. Pavel Apovnik je menil, da bi morali koroški Slovenci za svojo kulturno dejavnost prejemati dosti več iz javnih sredstev. Po drugi strani pa moramo tudi sami — na primer s tečaji slovenskega strokovnega izrazoslovja — prispevati k uveljavljanju slovenščine pri uradih, „ker s tem bi dokazali, da je sedanji zakon neuporaben in ga je zato treba zamenjati z boljšim". Predstavnik Zveze kulturnih organizacij Slovenije Martin Zakonjšek je opozoril na dolgoletno uspešno sodelovanje ter zagotovil pomoč in podporo matičnega naroda tudi v bodoče. Marko Waltritsch je naglasil sorodnosti med položajem Slovencev v Italiji in Avstriji in dejal, da imamo podobne težave, podobne uspehe in podoben boj za enakopravnost, zato je treba navezati čim tesnejše stike in sodelovanje med obema organizacijama. Želje za uspešno in plodovito sodelovanje pa je izrazil tudi predsednik Krščanske kulturne zveze Lovro Kaselj.

Občni zbor je za predsednika Slovenske prosvetne zveze ponovno izvolil Valentina Polanška, dosedanjemu tajniku Andreju Kokotu (ki je na lastno željo „presedlal" na uredništvo Slovenskega vestnika) pa je izrekel zahvalo za skoraj dvajsetletno tajnikovanje v naši osrednji kulturni organizaciji. Novi tajnik SPZ je postal Franci Sadolšek iz Železne Kaple, medtem ko so bili za ostale odbornike izvoljeni aktivni prosvetaši s celotnega ozemlja.

Predsednik Polanšek je v zaključni besedi pozval na skupno delo za ohranitev in procvit slovenske kulture in s tem slovenskega človeka ter slovenskega jezika na Koroškem. Posebno skrb pa moramo posvetiti našim najmlajšim, kajti oni so naša najdragocenejša zakladnica. „Naj smo poklicno in življenjsko še tako vezani na druge dolžnosti — mi vsi, ki smo srce in glava, roke in delo, mi ki smo Slovenska prosvetna zveza in prosvetna društva po naši koroški deželi, mi vsi ustvarjajmo in poustvarjajmo, pojmo in gojimo skupno moč, skrbimo zanjo in ljubimo našo slovensko srečo. Kajti sreča je, ustvarjati, igrati, peti, delovati za svoj narod. In ta sreča je tudi naš ponos — naš človečanski ponos, ker je v njem kulturna zavest vseh tistih, ki s Prešernom v srcu dobro mislimo."

S Prešernovo Zdravljico je občni zbor začel ženski oktet z Obirske in zaključil ga je s partizansko pesmijo, ki nam nalaga dolžnost, da nadaljujemo z delom in bojem za obstoj slovenskega naroda na Koroškem, za njegov enakopravni razvoj in kulturni procvit.

ŠPORTNI VESTNIK

NOGOMET SAK — ŠMIHEL 1:1

Boj za žogo je spet v polnem teku. Prejšnjo soboto se je SAK ponovno pomeril s Šmihelom. Igra je bila zelo trda in se je odvijala na šmihelskem igrišču. Teren je bil izredno slab, zato je imel SAK v začetni fazi izredne težave, tako s terenom, kakor tudi z nasprotnikom. Zaradi trde igre je sodnik pridno delil rumene kartončke. Možnosti zadetkov pa ni imel ne SAK in ne Šmihel. V golu SAK-a je stal tokrat nov mož — Merkun, ki se je izkazal v vseh svojih akcijah kot siguren vratar (bil je vratar slovenske mladinske reprezentance).

V prvem polčasu ni bilo gola. V drugem polčasu pa je prišlo s strani SAK do nekaj lepih priložnosti. Eno teh možnosti je M. Hobel tudi izrabil — 1:0 za SAK. Malo pozneje pa je po sijajnem prodoru z desne, Jakopič zadel prečko. V tej fazi bi SAK lahko odločil tekmo; a ravno tedaj je prišlo do akcije sodnika, ki je izključil igralca SAK-a brez da bi ta kaj rekel ali storil. Proti desetim igralcem se je Šmihelčanom po težki napaki SAK-ove obrambe le posrečilo zabiti gol. Šmihelčanom je treba priznati, da so zaslužili ta gol, saj so pokazali izredno (včasih tudi pretirano) borbenost in dobro kondicijo.

NOGOMET SAK — BRNCA 3:0

Naslednji dan v nedeljo je čakal na SAK že drugi nasprotnik, moštvo iz koroške lige — Brnca, ki pa je na zadnjem mestu lige. Kljub temu pa je SAK pričakoval svojega nasprotnika s pravim respektom, kar se je pokazalo kot zelo pozitivno.

Že kar na začetku igre se je videlo, da je SAK boljše moštvo. Igra se je odvijala na Košatovem igrišču. V vrstah SAK pa je poleg vratarja bil še drug nov igralec Brane Sotlar, ki se je izkazal kot gonilna sila v sredini. Po podaji M. Hobla je G. Zablatniku uspel že v prvem polčasu zadetek. Obramba SAK se je tokrat izkazala kot izredno sigurna, tako da nasprotnik ni nikoli prišel do zadetka. Pretežni del igre se je odvijal v nasprotnikovi polovici, kar je brez dvoma zasluga sredine in obrambe. Pa tudi napadalci so pokazali večjo gibljivost in tako vedno znova zmedli nasprotnikovo obrambo. Po čudoviti podaji Velika je M. Hobel zatresel mrežo. Malo zatem pa je Velik po prodoru iz sredine sam poskrbel še za tretji gol.

Če tako pogledamo na bilanco SAK v prijateljskih tekmah, moramo biti kar zadovoljni. Slaba novica pa je, da bo Polanšek zaradi poškodbe po vsej verjetnosti izpadel za nekaj mesecev.

5. TEKMOVANJE ZA POKAL „LEPI VRH"

V nedeljo 24. februarja je bilo v Ovčji vasi v Kanalski dolini 5. tradicionalno smučarsko tekmovanje, ki ga organizirata KD Lepi vrh iz Ukev in SK Devin. Sodelovalo je 17 društev iz Jugoslavije, Avstrije in Italije z več kot 200 tekmovalci. Z avstrijske strani so tekmovali smučarji iz Zahomca; prijavljenih pa je bilo še 8 tekmovalcev iz Železne Kaple, ki pa so grede na tekmovanje imeli smolo z minibusom, ki je nenadoma odpovedal svojo funkcionalnost. Ne samo, da fantje niso mogli tekmovati, tudi pripravljeni pokal ni prišel do svojega cilja (da bi ga nekdo prejel kot trofejo).

Od naših smučarjev s Koroške sta bila najboljša Druml Ludvik (ŠD Zahomc), ki je med člani (1961-48) dosegel 2. mesto in Godec pri mladincih (1963-62), ki je prav tako zasedel 2. mesto. Največ zmag so dosegli tekmovalci iz Slovenije.

Tekme SAK-a

V nedeljo 9. marca 1980 SAK ml. : KAC ml. ob 10.30 uri na KAC igrišču v Celovcu.

V nedeljo 9. marca 1980 SAK : Lind/Drau ob 10.30 uri in SAK pod 23 : Kotmara vas pod 23 ob 12.15 uri na Koschatovem igrišču v Celovcu.

Skupno proti bolezni divjačine

Karavanke so dolgo pogorje, ki je hkrati meja med Avstrijo in Jugoslavijo. V okrilju tega pogorja živi plemenita divjačina — gams, ki je danes zelo ogrožen zaradi garjavosti. Znano je tudi, da se karavanški gamsi poleti radi zadržujejo na severni avstrijski strani, pozimi pa na južni jugoslovanski strani. Iz tega vidika je razumljivo, da je borba proti gamsji garjavosti že vnaprej obsojena na neuspeh. To menjanje divjadi sem in tja, onemogoča, da bi se pametno ukrepalo, oziroma, da bi odstranili to nevarno bolezen, ki razsaja med gamsi.

Na pobudo Lovske zveze Slovenije je med LZS in Koroškim lovstvom (Kärntner Jägerschaft) prišlo do sporazuma v okviru katerega je bil pred nedavnim na gradu Mageregg pri Celovcu podpisan papir o ustanovitvi interesne skupnosti za gojitev gamsov vzdolž Karavank od Tromeje na Peči do Dravograda. Podpisu sporazuma je prisostvoval jugoslovanski generalni konzul Milan Šamec, podpisala pa sta ga predsednik izvršnega odbora Lovske zveze Slovenije Rado Pehaček in koroški deželni mojster dr. Gerhard Anderluh. Vsebina sporazuma je skupen enoten pristop, v okviru katerega bodo odslej člani lovskih družin Gorenjske, Celja, Maribora in Zavoda za gojitev divjadi iz Kamnika in lovci iz beljaškega, celovškega in velikovškega okraja skupno načrtovali gojitev, lovno dobo in odstrel gamsov. Skupaj bodo prirejali gojitvene razstave in kar je najpomembnejše; skupaj bodo preprečevali širjenje bolezni, še posebej gamsjih garij.

Prve skupne akcije bodo avstrijski in slovenski lovci pripravili že letos.

Slovensko planinsko društvo Celovec vabi člane in prijatelje društva na izlet na

GORO OSORŠČICO
(na otoku Lošinju)

v soboto 22. in nedeljo 23. marca 1980
Prijave najkasneje do 13. marca na sedež Slovenskega planinskega društva Celovec, Gasometerg. 10 (tel. 32 5 50)

SODALITAS, Katoliški dom prosvete

- **v petek 7. marca ob 19. uri: FORUM ZA SOCIALNA VPRAŠANJA, „Katoliški socialni nauk — zahteve in aktualnost". Predavatelj: Karitasdirektor dr. Viktor Omelko**
- **v soboto 8. marca od 9. do 18. ure: ŠIVAMO ŽIVALI IZ BLAGA. Voditeljica: gdč. Krista**
- **v nedeljo 9. marca od 8.30 do 17. ure: KRASITEV IN VLIVANJE VELIKONOČNIH IN OKRASNIH SVEČ. Voditeljici: sr. Metodija in sr. Lucija**

Izdajatelj, založnik in lastnik: Zveza slovenskih organizacij na Koroškem; glavni urednik: Rado Janežič; odgovorni urednik: Andrej Kokot; uredništvo in uprava: 9021 Celovec / Klagenfurt, Gasometergasse 10, tel. 32 5 50 - Tiska: Založniška in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec - Borovlje

Z A H V A L A

Ob smrti našega ljubega sina, moža, očeta in brata

Frančija Sadolška

se iskreno zahvaljujemo vsem udeležencem pogreba za izraženo sožalje. Posebna zahvala velja pevcem in godbama za žalostinke, govornikom za besede slovesa, udeležencem žalnih sej za izkazano čast pokojniku, duhovščini in sosedom za pomoč v težki uri.

DRUŽINA SADOLŠEK - MIKEJ
v Lobniku

radio - televizija

AVSTRIJA 1

PETEK, 7. 3.: 9.00 Za predšolske otroke — 9.30 Ruščina — 10.00 Barok — 10.30 Prosim k mizi — 10.55 Klub seniorjev — 11.35 Stari čoln — 17.00 Za predšolske otroke — 17.25 Igrajoča igra — 17.30 Heidi — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Mupetts Show — 18.25 Pregled sporeda — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Derrick — 21.20 Kurt Weil v Ameriki — 22.10 Šport — 22.20 Friedrich Heer v pogovoru z Nenningom.

SOBOTA, 8. 3.: 14.25 Visoka hiša (parlament) — 15.25 Carjevič — 17.00 Kdo rokodelci z nami? — 17.30 Napete pustolovščine na zahodni obali Kanade — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Dva krat sedem — 18.25 Dober večer v soboto želi Heinz Conrads — 19.00 Slike iz Avstrije in Južne Tirolske — 19.30 Čas v sliki in šport — 20.15 Juke box — 21.50 Šport — 22.10 Od in z Rudijem Klausnitzerjem — 22.55 Poročila.

NEDELJA, 9. 3.: 11.00 Ura tiska — 15.10 Pod jazbečevo skalo — 16.30 Zakaj se Indijanci borijo — 17.15 Čebelica Maja — 17.40 Otrokom za lahko noč — 17.45 Klub senorjev — 18.25 Pregled sporeda — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki in šport — 20.15 Upor v Kastiliji — 22.10 Poročila.

PONEDELJEK, 10. 3.: 9.00 Za predšolske otroke — 10.00 Les legendes celtiques — 10.30 Mandrin, vražji mušketir — 17.00 Za predšolske otroke — 17.25 Wombeli — 17.30 Lassie — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Živali pod vročim soncem — 18.25 Pregled sporeda — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Ponedeljski šport — 21.05 Akcija v Manhattanu — 21.50 Šport.

TOREK, 11. 3.: 9.00 Za predšolske otroke — 9.30 Angleščina za začetnike — 10.00 Kibernetika — 10.30 Pod jazbečevo skalo — 17.00 Za predšolske otroke — 17.25 Tudi pošaliti se je treba — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Fay — 18.25 Pregled sporeda — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki — 20.15 V centru — 21.00 Zaslišavanje — 22.15 Joe Dassin a l'olimpia.

SREDA, 12. 3.: 9.00 Tudi pošaliti se je treba — 9.30 Dežela in ljudje — 10.00 Prihajam s Kosova — 10.30 Vmesni dogodek — 17.00 Sanje — 17.25 Rdeči avtobus — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Flambardi — 18.25 Pregled sporeda — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije in Južne Tirolske — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Grad na Švedskem — 21.55 Svetovno prvenstvo v umetnostnem drsanju.

ČETRTEK, 13. 3.: 9.00 Za predšolske otroke — 9.30 Francoščina za začetnike — 10.00 O kalendariju — 10.30 Sence preteklosti — 17.00 Za predšolske otroke — 17.25 Don in Peter — 17.30 Pet prijateljev — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 TV kuhinja — 18.25 Pregled časa — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki — 20.15 Neurje pred napadom — 21.55 Večerni šport — SP v umetnostnem drsanju.

Avstrijsko-jugoslovansko društvo organizira v času od 2. do 9. aprila velikonočni dopust v znanem turističnem kraju Jelsa na otoku Hvar (z letalom). Cena: 2.500 šil.

Prijave na naslov: Österreichisch-jugoslawische Gesellschaft, 9021 Klagenfurt, Postfach 134, najkasneje do 19. marca 1980.

Menjava denarja

Stanje v četrtek 6. marca 1980

Za 100 **din** dobite	53.— šil.
Za 100 **din** plačate	60.— šil.
Za 100 **lir** dobite	1.49 šil.
Za 100 **lir** plačate	1.58 šil.
Za 100 **mark** dobite	706.— šil.
Za 100 **mark** plačate	722.30 šil.

Slovensko šolsko društvo razpisuje mesto

KNJIGOVODJE

Pogoji za nastavitev:

1. **Obvladanje personalnega in finančnega knjigovodstva ter strojepisja**
2. **Znanje obeh deželnih jezikov**
3. **Priznavanje k slovenski narodni skupnosti**

Interesenti naj se pismeno javijo na naslov: Slovensko šolsko društvo, Tarviser Str. 16, 9020 Celovec

Opozarjamo vse ljubitelje slovenske knjige, da si lahko

BREZPLAČNO IZPOSOJATE KNJIGE

v Slovenski študijski knjižnici. SŠK ima svoje prostore v dijaškem domu Slovenskega šolskega društva, Tarviser Straße 16, tel. 82 9 68.

Knjižnica posluje v ponedeljek in torek od 10. do 18. ure, v sredo, četrtek in petek pa od 8. do 16. ure.

SŠK dobiva nekako od l. 1974/75 ves obvezni izvod SRS. Poleg tega zbiramo tudi t. i. avstrijsko slovenico. Knjige so zelo različne vsebine in so namenjene vsem starostnim stopnjam ter poklicnim skupinam. Prav gotovo bodo tudi Vas nekatere zanimale.

VESELIMO SE VAŠEGA OBISKA!

Slovenska študijska knjižnica
Tarviser Straße 16
9020 Celovec

KRATEK IZBOR KNJIŽNIH NOVOSTI SLOVENSKE ŠTUDIJSKE KNJIŽNICE

- GREEN Gerald: **HOLOKAVST,** roman o dveh nemških družinah in njuni življenjski usodi v obdobju 1938—1945, 526 str.
- KOVAČEVIČ Veljko: **V OKOPIH ŠPANIJE,** knjiga o osvobodilni vojni španskega naroda, 200 str.
- MATIČIČ Nada: **LABIRINT,** roman o življenju sodobne mladine, profesorjev in staršev, 287 str.
- ZADNIKAR. Marjan: **MED UMETNOSTNIMI SPOMENIKI NA SLOVENSKEM KOROŠKEM,** 305 str., ilustr.
- **UREDIMO STANOVANJE,** 299 str., ilustr.
- MATAJC Leo: **PREHRANA ZDRAVEGA IN BOLNEGA DOJENČKA,** 101 str.

KNJIGE ZA NAJMLAJŠE:

- SUHODOLČAN Leopold: **CEPECEPETAVČEK,** zgodba o Polonci in njenem Cepecepetavčku, slikanica
- **FIŽOLČEK, OGELJČEK IN SLAMICA,** slovenska pravljica, slikanica
- MAKSIMOVIČ Desanka: **ZGODBA O RAZVAJENI CESARIČNI,** slikanica

Navedene knjige lahko dobite oz. naročite tudi v knjigarni „NAŠA KNJIGA"
Celovec, Pavličeva 5—7